

DUURZAAM | PASSEND | STIMULEREND

ISHP WESTSTELLINGWERF 2026-2041

integraal strategisch huisvestingsplan voor het
primair onderwijs, speciaal basisonderwijs en voortgezet onderwijs

Samenstelling
Dit ISHP is opgesteld door adviesbureaus De Mevrouwen en Okander in opdracht van de gemeente Weststellingwerf. Het is tot stand gekomen in samenspraak met de gemeente en betrokken schoolbesturen.

Bronvermelding beeldmateriaal
Foto's: schoolbesturen (tenzij anders vermeld)

21 augustus 2025

de mevrouwen
voor een krachtig resultaat!

OKANDER
vorm en inhoud

bms | ONDERWIJS MET KLEUR!

Comprix
de kracht achter primair onderwijs

Matthijsje
BASISSCHOOL

De Tjongerwerven
Christelijk Primair Onderwijs

simant
VOOR KANSRIJK ONDERWIJS

catent

gemeente
Weststellingwerf

Inhoudsopgave

Voorwoord 4

Samenvatting 5

1. Inleiding 8

1.1 Aanleiding 8
1.2 Doel, functie en reikwijdte ISHP 9
1.3 Totstandkoming ISHP – werkwijze en proces 9
1.4 Koersvast naar de toekomst 9
1.5 Leeswijzer 9

2. Onderwijslandschap Weststellingwerf 10

2.1 Onderwijslandschap (feiten) 10
2.2 Prognoses en ruimtebehoefte 13
2.3 Onderwijsgebouwen in beeld 14

3. Beleidskader 15

3.1 Inleiding 15
3.2 Doorgaande leerlijnen en (integrale) kindcentra 16
3.3 Effectieve spreiding 16
3.4 Inclusiever onderwijs 16
3.5 Duurzaamheid en toekomstbestendigheid 16
3.6 Samenwerking 16
3.7 Voortgezet Onderwijs 16

4. Wettelijk kader en gemeentelijke regelgeving 17

4.1 Wettelijk kader onderwijshuisvesting 17
4.2 Ontwikkelingen wetgeving onderwijshuisvesting 18
4.3 Bouwheerschap 18
4.4 Eigendom onderwijshuisvesting 19
4.5 Leegstand, medegebruik en verhuur 19
4.6 Opheffingsnorm en stichtingsnorm 20

5. Typisch Weststellingwerf 21

5.1 Opgroeien en ontwikkelen 21
5.2 Inclusie 22
5.3 Effectieve spreiding 23
5.4 Huisvesting en verantwoordelijkheden 23
5.5 Capaciteit schoolgebouwen 23
5.6 Eigendom gebouwen en bouwheerschap 23
5.7 Duurzaamheid 24
5.8 Buitenruimte 26
5.9 Toekomstbestendig ISHP 27
5.10 Bouwvormen 27
5.11 Kwaliteitsniveau ISHP ‘Typisch Weststellingwerf’ 28

6. Bewegingsonderwijs 30

7. Scenario’s en meerjarenplanning 32

8. Financiën 35

8.1 Kaders en uitgangspunten 35
8.2 Eigen bijdrage schoolbesturen 37
8.3 Meerjaren investering 37
8.4 Looptijd ISHP 38

9. Ontwikkelagenda 39

Bijlagen
Bijlage 1 factsheets gebouwen
Bijlage 2 totaaloverzicht gebouwen
- 2a - schoolgebouwen
- 2b - gymzalen

Bijlage 3 totaaloverzicht prognoses, ruimtebehoefte en capaciteit
- 3a - scholen
- 3b - klokuren en capaciteit bewegingsonderwijs

Bijlage 4 meerjarenprogramma ISHP 2026-2041 (uitgebreid)
- 4a - programma onderwijshuisvesting
- 4b - programma bewegingsonderwijs
- 4c - investeringen ISHP 2026-2041

Voorwoord

Duurzame, passende en stimulerende voorzieningen voor de toekomst!
Onderwijs is de sleutel voor de ontwikkeling van een kind én van een samenleving. Een kind dat goed onderwijs krijgt, krijgt kansen voor de toekomst. Daarom heeft ieder kind recht op goed onderwijs. Vanuit deze gedachte werken we als gemeente en onderwijspartners in Weststellingwerf samen aan een stevige basis van kwalitatief goed onderwijs in toekomstbestendige en kwalitatief hoogwaardige onderwijsvoorzieningen. In *'Onderwijs als Schatkamer'* legden we onze visie hierop vast. Samen willen we ervoor zorgen dat kinderen kunnen opgroeien in een veilige, gezonde en stimulerende omgeving. Dit zodat ze zich goed kunnen voorbereiden op de toekomst, zich breed kunnen ontwikkelen en actieve deelnemers aan de samenleving kunnen worden.

Daarom spraken we ook met elkaar af om een **Integraal Strategisch huisvestingsplan (ISHP)** te maken. Daarmee vertalen we de Weststellingwerfse ambities en beleidskaders naar uitgangspunten voor toekomstbestendige onderwijshuisvesting in onze gemeente. *'Typisch Weststellingwerf'* noemen we dit kader van afspraken.

De gemeente is als lokale overheid verantwoordelijk voor de huisvesting van scholen voor het primair onderwijs, speciaal basisonderwijs en voorgezet onderwijs. Ook schoolbesturen hebben hierin een verantwoordelijkheid. Ondanks een lange aanloop zijn het afgelopen jaar meters gemaakt en is dit document tot stand gekomen. In het proces stonden het samen optrekken, gelijkwaardigheid in rollen en kansen door het bundelen van krachten centraal. Alle partijen zien het gezamenlijke belang van een gedragen, toekomstbestendig ISHP. Een samenhangend plan waarin gezamenlijke en heldere afspraken staan over de huisvestingsscenario's, de planning en spreiding en de investeringen. Het ISHP heeft een scope van 16 jaar en is een integrale, strategische benadering van huisvesting; vanuit inhoud en huisvesting. Met als doel om toekomstbestendige huisvesting van onderwijsvoorzieningen en een duurzaam gebouwenbestand te realiseren en afspraken helder vast te leggen.

Dit ISHP geeft een goed beeld van de ontwikkelingen en ambities die onderwijshuisvesting raken. Naast inhoudelijke ambities, zoals de ontwikkeling van een goede doorgaande lijn tussen opvang en onderwijs, zijn er ook belangrijke ontwikkelingen zoals het wereldwijde klimaatakkoord met als doel de verdere opwarming van de aarde tegen te gaan. De voor Weststellingwerf relevante ontwikkelingen en ambities zijn vertaald in dit ISHP.

Wethouder Roelof Theun Hoen:
"Samen staan we als gemeente en schoolbesturen aan de lat voor een goede en gezonde ontwikkel-, leef- en werkomgeving voor de huidige en toekomstige generaties in onze wijken en dorpen. Die verdienen duurzame, passende en stimulerende voorzieningen.

Samenvatting

Alhoewel in Weststellingwerf de afgelopen jaren is geïnvesteerd in de optimalisatie van diverse gebouwen voor (bewegings)onderwijs, staan er voor de komende 16 jaren flink wat projecten op stapel. Onderwijshuisvesting is een belangrijke voorwaarde voor goed onderwijs. Om hier optimaal invulling aan te blijven geven hebben gemeente en schoolbesturen besloten dit Integraal Strategisch Huisvestingsplan 2026-2041 (ISHP) voor het primair onderwijs, speciaal basisonderwijs en voortgezet onderwijs op te stellen. Het ISHP bepaalt de kaders waarbinnen de komende 16 jaar wordt geïnvesteerd in de onderwijshuisvesting.

Typisch Weststellingwerf: duurzaam, passend & stimulerend

Onder de noemer *'Typisch Weststellingwerf'* zijn alle uitgangspunten voor het huisvestingsprogramma in dit ISHP vertaald. Gezamenlijk werken we aan duurzame, passende, stimulerende en integrale voorzieningen waar de toekomstige generatie alle mogelijkheden krijgt om talenten te ontwikkelen, zelfredzaam te worden en plezier te beleven.

Zorgen voor een gezonde leef-, leer- en werkomgeving is een gezamenlijke opgave voor gemeente en schoolbesturen. Met dit ISHP wordt ook geanticipeerd op wetgeving. Waar gebouwen nu 'bijna energieneutraal' (BENG) moeten zijn, kiest Weststellingwerf waar mogelijk al voor energie neutrale gebouwen (ENG). Ook wordt ingestoken op een verdere intensivering van de samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang.

Weststellingwerf

- **Duurzaam**
  Voorzieningen hebben een gezond binnenklimaat, zijn flexibel/ aanpasbaar en 'groen'. Gebouwen en hun omgeving sluiten optimaal aan bij eisen, ambities en opgaven qua duurzaamheid (energie, klimaatadaptatie & biodiversiteit en circulariteit)
- **Passend**
  Gebouwen zijn passend bij de functie en afgestemd op de behoefte
- **Stimulerend**
  Voorzieningen bundelen krachten en expertise voor kinderen en jongeren van 0–18 jaar; het is een inspirerende ontmoetingsplek voor iedereen, die uitnodigt tot ontwikkeling en verbinding
- **Minimaal ENG**
  Bij nieuwbouw (mogelijk NOM door eigen bijdrage van het schoolbestuur) en zo mogelijk ook bij renovatie

Schoolbesturen en gemeente hebben geconcludeerd dat de VNG-normbedragen en sobere, doelmatige huisvesting niet passen bij hun ambities en het kwaliteitsniveau. Ze zijn door strengere bouweisen en hogere bouwkosten ook niet meer toereikend. Met de uitgangspunten uit dit ISHP zorgen we voor integrale, duurzame, passende, stimulerende voorzieningen. Het bijbehorende financiële kader is realistisch en sluit aan bij kengetallen en ervaringscijfers. De VNG-normbedragen worden losgelaten; in plaats daarvan worden de normen van het Kwaliteitskader RuimteOK (BDB) gehanteerd. Middelen zetten we op verantwoorde wijze in, waarbij de bestaande voorraad schoolgebouwen zo optimaal mogelijk wordt ingezet.

Streven is om binnen het tijdpad van het ISHP te zorgen dat alle onderwijshuisvesting aan de gezamenlijke ambities voldoet. Dit ISHP is beleidsrijk en ambitieus. Een aantal gebouwen van 40 jaar of ouder is op korte termijn toe aan vernieuwing of vervanging. Duurzaamheidsambities voor de overige gebouwen komen daar nog bij. Sommige gebouwen zitten rond de helft van hun levensduur. Deze zijn vaak qua duurzaamheid nog niet op het niveau van het ISHP. Schoolbesturen staan hier voor keuzes over onderhouds- en vervangingsinvesteringen. Het is zaak die af te stemmen op het toekomstige huisvestingsscenario en slim combinaties te zoeken met de verduurzamingsopgave.

Tezamen levert dit een maatregelenpakket op voor de komende jaren. Voor de meeste gebouwen voor (bewegings)onderwijs is een huisvestingsscenario als uitgangspunt gekozen en zijn investeringen integraal geraamd. Voor te verduurzamen gebouwen zijn de kosten nog niet geraamd. In het ISHP is in blok 1 (2026-2029) een verduurzamingsonderzoek opgenomen voor aanscherping van definities, een technische scan van gebouwen en de raming van kosten en bepalen van de dekking. Ook subsidiemogelijkheden en eigen bijdragen van schoolbesturen in relatie tot de meerjaren onderhoudsplanningen worden daarin meegenomen.

Analyse onderwijshuisvesting

Leeftijd schoolgebouwen en gebouwen voor bewegingsonderwijs

De bouwperiode van een gebouw is een sterke indicator voor de kwaliteit van gebouwen. 8 van de 21 schoolgebouwen zijn 40 jaar of ouder (38%). Bij de gymzalen zijn dit 10 van de 15 gebouwen (67%). 7 van de 8 gebouwen ouder dan 40 jaar zijn scholen in eigendom van Comprix.

Tabel 1. Overzicht gebouwleeftijden (o.b.v. bouwjaar)

leeftijd	scholen	%	gymzalen	%
0-25 jaar	8	38%	2	13%
25-40 jaar	5	24%	3	20%
40-50 jaar	4	19%	6	40%
≥ 50 jaar	4	19%	4	27%
Totaal	**21**	**100%**	**15**	**100%**

Ontwikkeling leerlingaantal en beschikbare capaciteit

Over het geheel bekeken dalen **de leerlingaantallen** de komende jaren kijkend naar de opgestelde prognoses (Postmus Advies, dec. '24). In het primair onderwijs (PO/BO) is op korte termijn een lichte daling zichtbaar, op de langere termijn neemt deze toe. In het voortgezet onderwijs (VO) is een lichte stijging zichtbaar.

Kijkend naar de totaal **beschikbare capaciteit** aan onderwijshuisvesting is er overcapaciteit in de onderwijsgebouwen. De vergelijking betreft alleen de normatieve onderwijscapaciteit. Hierin is eventueel medegebruik nog niet meegenomen. De werkelijke overcapaciteit is dan ook lager doordat veel scholen medegebruikers, zoals opvangpartners, in het gebouw hebben. Ook wordt overcapaciteit in het gebouw in de praktijk niet altijd als duidelijk aanwijsbare leegstand ervaren. Vaak heeft dat te maken met de wijze waarop een (ouder) gebouw is ontworpen en is ingedeeld.

Tabel 2. Ontwikkeling leerlingaantallen en beschikbare huisvestingscapaciteit

	2025	2028	2040	'25 - '28	'25 - '40
bo					
aantal leerlingen o.b.v. oktobertelling	1.939	1.921	1.830	*-0,93%*	*-5,62%*
ruimtetekort (-) / overschot (+) m2 bvo	**1.723**	**1.810**	**2.269**		
ruimtetekort (-) / overschot (+) %	10,5%	11,0%	13,8%		
sbo					
aantal leerlingen o.b.v. oktobertelling	48	46	47	*-4,17%*	*-2,08%*
ruimtetekort (-) / overschot (+) m2 bvo	**291**	**306**	**299**		
ruimtetekort (-) / overschot (+) %	27,4%	28,8%	28,2%		
vo					
aantal leerlingen o.b.v. oktobertelling	1.026	1.040	1.042	*1,36%*	*1,56%*
ruimtetekort (-) / overschot (+) m2 bvo	**2.253**	**2.216**	**2.094**		
ruimtetekort (-) / overschot (+) %	20,5%	20,1%	19,0%		

totaal onderwijs (bo, sbo, vo)	2025	2028	2040	'25 - '28	'25 - '40
aantal leerlingen o.b.v. oktobertelling	3.013	3.007	2.919	*-0,20%*	*-3,12%*
ruimtetekort (-) / overschot (+) m2 bvo	**4.267**	**4.332**	**4.662**		
ruimtetekort (-) / overschot (+) %	15,0%	15,2%	16,3%		

Uitvoeringsprogramma

In het ISHP zijn maatregelen opgenomen voor duurzame, passende, stimulerende en integrale voorzieningen. Er zijn diverse maatregelen en scenario's:

- **Aanpassingen:** geschikt maken van bestaande onderwijshuisvesting (herschikking of uitbreiding binnen bestaande voorzieningen).
- **Uitbreiding:** het uitbreiden van bestaande onderwijshuisvesting.
- **(ver)nieuwbouw:** nieuwbouw of vernieuwbouw op huidige of nieuwe locatie (levensduur 40 jaar).
- **Renovatie:** grootschalige, integrale aanpak van bestaande onderwijshuisvesting (als alternatief voor (ver)nieuwbouw) waarmee de levensduur wordt verlengd met tenminste 25 jaar, het gebouw weer voldoet aan de actuele functionele en technische kwaliteitseisen en ruimtelijk op maat wordt gemaakt.
- **Upgrade:** kleinschalige maatwerk aanpak van bestaande onderwijshuisvesting waarmee de levensduur verlengd wordt met ca. 10 jaar en het gebouw ruimtelijk, functioneel en technisch passender wordt gemaakt.
- **Verduurzaming/optimalisatie:** verduurzaming/optimalisatie: upgraden van bestaande onderwijshuisvesting qua duurzaamheid (optimalisatie van BENG naar ENG) en binnenklimaat.
- **Afstoten:** afstoten van bestaande onderwijshuisvesting.

In het overzicht op de volgende pagina's is het compacte uitvoeringsprogramma van het ISHP voor 2025, 2026-2029 (blok 1) en 2030-2041 (blok 2, 3 en 4) weergegeven. In **bijlage 4** is een gedetailleerder overzicht opgenomen.

Financiën

De uitvoering van dit ISHP vraagt een totale investering van ca. € 49,8 miljoen voor de komende 16 jaar (exclusief indexering, prijspeil jan. '26). Dit bedrag betreft de optelsom van structurele en incidentele lasten en is inclusief een opslag voor bijkomende kosten en investeringen voor openbare infra annex met de onderwijshuisvesting. Lopende onderwijshuisvestingsprojecten zijn inbegrepen.

Met dit programma geeft de gemeente invulling aan haar zorgplicht en zorgt zij samen met de schoolbesturen voor duurzame, passende, stimulerende huisvesting voor het onderwijs. In hoofdstuk 8 is nader toegelicht welke componenten onderdeel uitmaken van dit investeringsbedrag en welke onderdelen nog niet zijn meegenomen.

Meerjarenprogramma ISHP 2026-2041

Scholen Gebouw	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041
		BLOK 1				BLOK 2				BLOK 3				BLOK 4			
Basisschool Matthijsje	N																
CBS De Wegwijzer (MFA Futura)																	
JKC Sint Franciscus	U																
JKC Sint Franciscus		O									vb	AP/V					
CBS De Adelaar		O		vb		N											
Daltonbasisschool Fredericus		O		vb		N											
IKC Scholtens		O				V				vb		N					
OBS De Aventurijn (MFA 3 Turven)		O				V										O	
OBS Dorpsschool De Blesse		O			vb	AP/UP?											
Dalton OBS De Oosterbrink (MFA Boijl)	vb	AP															
Dalton OBS De Oosterbrink (MFA Boijl)		O				V											
OBS De Velden										vb		N					
OBS Vensterschool	vb	AP		O		V										O	
OBS De Striepe						O	vb		N								
OBS Heidepolle (MFA Futura)		O				V											
Dalton OBS Wolvega Zuid	vb		N														
OBS Tuindorp (MFA Vlindertuin)	vb	U | V															
OBS Tuindorp (MFA Vlindertuin)		O				V											
OBS Dorpsschool	O	vb		N													
OBS De Lamer		O			vb	AP/UP?											
OBS 't Holtpad (MFC De Nije Stienze)		O				V										O	
OBS De Klaeter		O			vb	AP/UP?											
Linde College		O				V											
Linde College																O	
SBO De Triade	vb	AP		O		V											
Algemeen - verduurzamingsonderzoek		O															
Algemeen - capaciteit uitrol ISHP	€																
		BLOK 1				BLOK 2				BLOK 3				BLOK 4			

Bewegingsonderwijs Gebouw	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041
		BLOK 1				BLOK 2				BLOK 3				BLOK 4			
Gymzaal Striepe						O	vb		N								
Gymzaal Lamer		O			vb	AP/UP?											
Gymzaal Steggerda		O		vb		N											
Gymzaal De Blesse		O			vb	AP/UP?											
Gymzaal Heide	O	vb		N													
Gymzaal Zuid	vb		N														
Sporthal Oolde Steeense																	
Sporthal Ni'je Steense																	
Sporthal Linde College		O				V										O	
Gymzaal Terra College																	
Sporthal de Duker																	
Gymzaal de Duker																	
Gymzaal Matthijsje	N																
Sporthal De Schakel																	
Gymzaal de Triade																	
		BLOK 1				BLOK 2				BLOK 3				BLOK 4			

Toelichting

N	N = nieuwbouw/vernieuwbouw
R	R = levensduurverlengende renovatie (incl. verduurzaming)
AP/UP	AP = aanpassing / upgrade
U	U = uitbreiding
V	V = verduurzaming/optimalisatie binnenklimaat
vb	vb = start voorbereiding (voorbereidingskrediet)
O	O = onderzoek (bv. verduurzaming, instandhouding, visie, scenario, locatie)
A	A = afstoten
...	grijs = ontwikkeling nog onzeker (financieel nog niet doorgerekend)

** NB: per aug. '25 zijn Cbs de Adelaar en Cbs de Wegwijzer samengegaan in fusieschool **Cbs de Patrijs** op locatie van vml. Cbs de Adelaar (bij de eerstvolgende actualisatie van het IHP wordt deze wijziging verwerkt).*

Zie ook H7 en H8 voor toelichting.

1

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Onderwijshuisvesting is een belangrijke voorwaarde voor het faciliteren van goed onderwijs. Ondanks gescheiden verantwoordelijkheden hebben gemeente en schoolbesturen een gezamenlijk belang: zorgen voor toekomstbestendige en duurzame voorzieningen voor de huidige en toekomstige generaties. Vanuit dit belang is een **ISHP** ontwikkeld voor de onderwijsvoorzieningen en de kinderopvang bij de diverse kindcentra in Weststellingwerf. Met elkaar is gesproken over de noodzaak om in gesprek te gaan over de demografische ontwikkelingen, spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen, behoud van keuzemogelijkheden voor ouders, versterking van de samenwerking met ketenpartners, ontwikkeling van integrale kindcentra en de verduurzamingsopgave (o.a. vanuit het Klimaatakkoord van Parijs).

Dit ISHP koppelt beleidsambities, huidige én toekomstige wet- en regelgeving en concrete afspraken aan elkaar voor de komende jaren. Met het opstellen van een ISHP voldoet de gemeente ook aan de aanstaande wettelijke verplichting hiertoe, die naar verwachting per januari 2026 ingaat. Het uiteindelijke resultaat dat in Weststellingwerf wordt nagestreefd is:

Creëren van duurzame, passende en stimulerende gebouwen met een gezond binnenklimaat die bijdragen aan een goede ontwikkel- en werkomgeving.

1.2 Doel, functie en reikwijdte ISHP

Het ISHP dient meerdere doelen:

- Met een strategische bril kijken naar een integrale benadering van de onderwijshuisvesting in de gemeente.
- Vanuit de visie op onderwijs, vastgelegd in het visiedocument 'Onderwijs als schatkamer', invulling geven aan toekomstbestendige onderwijsvoorzieningen passend bij de lokale situatie. Het gaat over primair, speciaal en voortgezet onderwijs (PO, SO en VO) en voorzieningen voor bewegingsonderwijs.
- Gezamenlijk als gemeente en schoolbesturen een lange termijnvisie ontwikkelen voor de uitvoering van het programma onderwijshuisvesting en zorgen voor een planmatige, doelmatige en integrale sturing op onderwijshuisvesting. Hiermee is een langere termijn van 16 jaren gemoeid (opgedeeld in blokken van 4 jaren).
- Concrete en eenduidige afspraken maken op diverse relevante thema's voor de onderwijshuisvesting, voor nu en naar de toekomst.
- Het geeft zicht op de beschikbare omvang van de huisvestingsportefeuille en behoefte naar de toekomst.

Met dit ISHP leggen de gemeente en de schoolbesturen in gezamenlijkheid de opgave vast om de onderwijshuisvesting toekomstbestendig te maken. Zo ontstaat voor zowel de schoolbesturen als gemeente inzicht in de planning en de bijbehorende financiële consequenties. Door hier afspraken over te maken kunnen zij toekomstige investeringen en de meerjaren onderhoudsplanning van de onderwijsvoorzieningen met elkaar in lijn brengen.

1.3 Totstandkoming ISHP – werkwijze en proces

In de afgelopen jaren is het nodige voorwerk gedaan, maar nog niet tot afronding en besluitvorming gekomen. In het najaar van '24 hebben schoolbesturen en gemeente met frisse moed de laatste fase opgepakt. In samenspraak zijn afspraken verder geconcretiseerd en het ISHP uitgewerkt. De kinderopvangorganisaties zijn al in een eerder stadium betrokken. Middels bilaterale en plenaire afstemmingen met de schoolbesturen, de gemeentelijke beleidsmedewerkers en gesprekken met het college en de gemeenteraad is dit document tot stand gekomen.

Het document is vastgesteld in een Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO). De achterban van de schoolbesturen wordt door de schoolbesturen zelf geïnformeerd. Na vaststelling in het OOGO vindt besluitvorming plaats door college en gemeenteraad.

Borging uitwerking uitgangspunten
Niet alle thema's zijn al volledig uit te werken en noodzakelijk om in dit ISHP op te nemen. Om te borgen dat uitwerking plaatsvindt is **een ontwikkelagenda** toegevoegd aan het ISHP. Hiermee worden de nader uit te werken onderwerpen voorzien van werkafspraken en een planning.

Lopend projecten
Vooruitlopend op het vaststellen van dit ISHP is met de school Matthijsje in Oosterstreek een traject tot vernieuwbouw gestart. Dit proces is in 2023 gestart met de voorbereidingen en is dit jaar opgeleverd. Het gebouw is met behulp van een investeringskrediet van de gemeente, aangevuld met een DUMAVA subsidie volledig vernieuwbouwd en verduurzaamd.

1.4 Koersvast naar de toekomst

Met dit ISHP kijken de gemeente en de schoolbesturen gezamenlijk naar de toekomst. Toekomstbestendig kijken naar onderwijshuisvesting vraagt met regelmaat actualisatie op basis van de ontwikkelingen. Ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid, onderwijs en opvang en maatschappelijke vraagstukken zijn dynamisch en vragen jaarlijks opnieuw aandacht. Tegelijkertijd vergt onderwijshuisvesting een duidelijke, koersvaste middellange en lange termijnvisie met heldere afspraken en de flexibiliteit om in te kunnen spelen op relevante ontwikkelingen.

De partners spreken daarom uit dat met dit ISHP een stabiele koers wordt ingezet, aansluitend op vigerend beleid en passend bij de vastgelegde visie en ambities.

Het OOGO (Op Overeenstemming Gericht Overleg) is de plek waar wijzigingen en aanpassingen worden besproken en vastgelegd. Dit ter voorbereiding op het informeren van of zonodig besluitvorming door het college of in de gemeenteraad van de gemeente.

1.5 Leeswijzer

In dit ISHP worden achtereenvolgens de volgende thema's uitgewerkt:

- Het **onderwijslandschap** in de gemeente Weststellingwerf. Dit geeft inzicht in de spreiding, omvang, leeftijden van de gebouwen en de leerlingenprognoses in de gemeente.
- **Visie en ambitie** van de betrokken partners, voortbordurend op *'Onderwijs als schatkamer'*.
- **Wettelijke kaders en gemeentelijk beleid.** Toelichting op de wettelijke kaders en een uitwerking van de gemeentelijke beleidsnota's.
- **Typisch Weststellingwerf.** Toelichting op de afspraken die schoolbesturen en gemeente met elkaar wensen te maken over huisvesting gekoppeld aan de visie en beleidskaders.
- **Financiën en meerjarenplanning.** Toelichting op de financiële uitgangspunten en fasering van de projecten met de financiële uitwerking hiervan.
- **Ontwikkelagenda** voor borging en opvolging.

2

2. Onderwijslandschap Weststellingwerf

2.1 Onderwijslandschap (feiten)

De gemeente Weststellingwerf heeft een rijk en divers aanbod van onderwijsvoorzieningen in 11 kernen. Wolvega heeft een groot voorzieningenniveau en dient een omvangrijk voedingsgebied. Het voortgezet en speciaal basisonderwijs zit in Wolvega; het reguliere basisonderwijs wijd vertakt in wijken en dorpen.

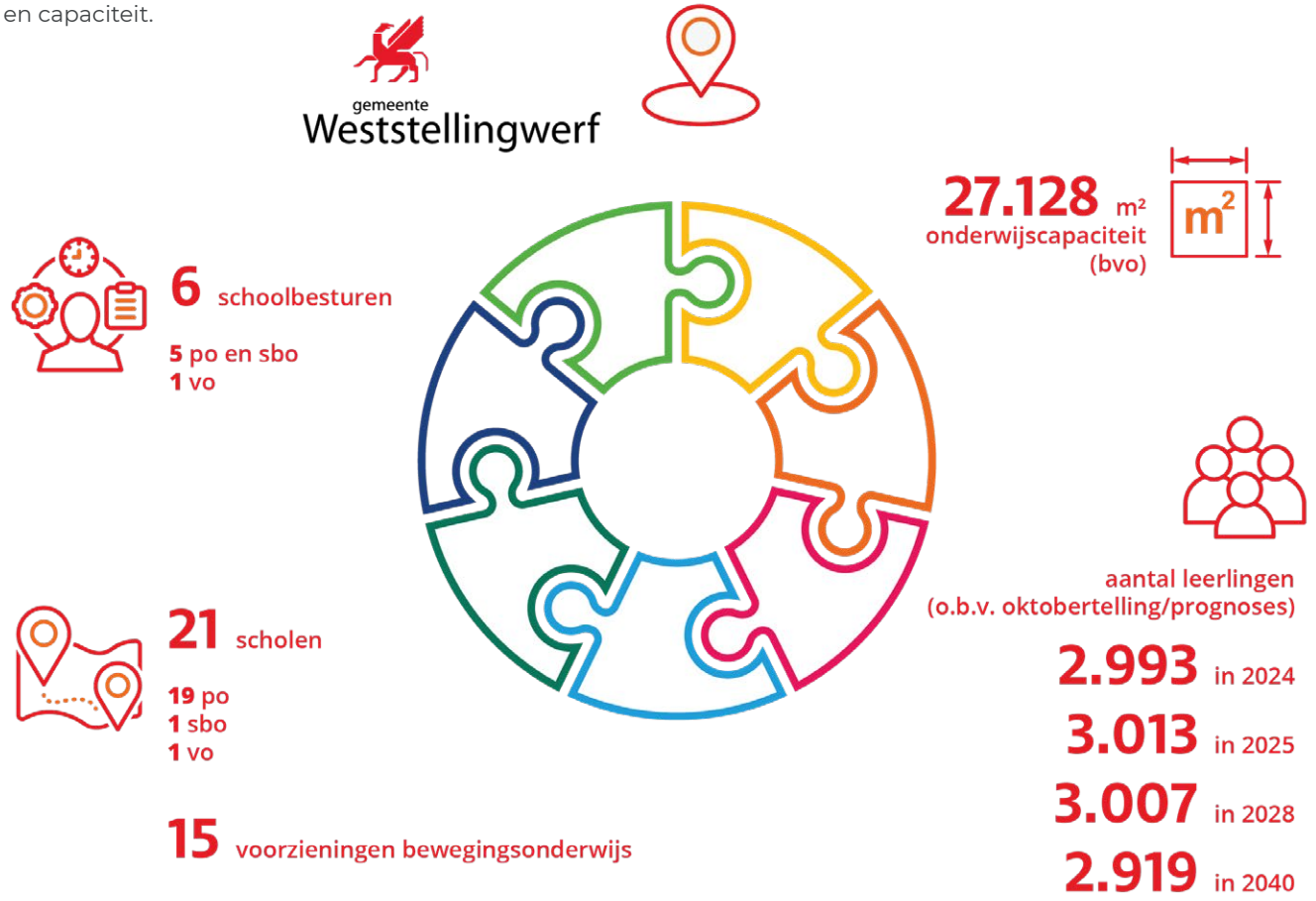
Er zijn verschillen in denominatie, onderwijsconcepten en omvang. De scholen vallen onder 4 schoolbesturen voor het PO en SBO en 1 schoolbestuur voor het VO. Samen hebben zij 19 scholen voor Primair Onderwijs (PO), 1 school voor Speciaal Basisonderwijs (SBO) en 1 school voor Voortgezet Onderwijs (VO).

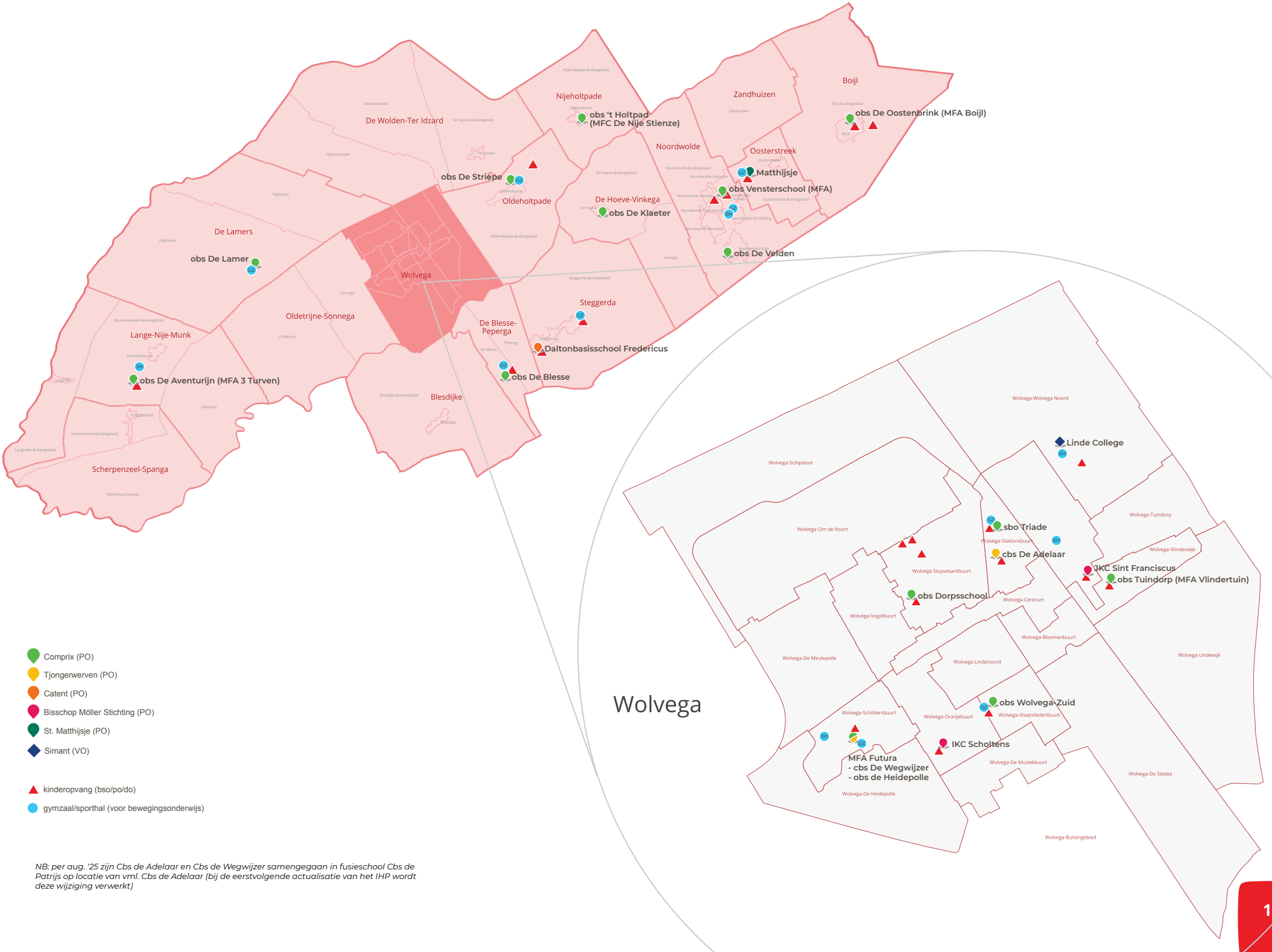
In de gemeente zijn 6 multifunctionele accommodaties (MFA's), die eigendom van de gemeente zijn. Hierin zijn 7 scholen gehuisvest in combinatie met andere voorzieningen zoals opvang en sport.

- MFA Futura in Wolvega
- MFA 3 Turven in Munnekeburen
- MFA Boijl in Boijl
- MFA De Vensterschool in Noordwolde
- MFA De Vlindertuin in Wolvega
- MFA De Nije Stienze in Nijeholtpade

In totaal zijn er 15 locaties voor bewegingsonderwijs (gymzalen en sporthallen). Er wordt onderwijs verzorgd aan ruim 1.900 leerlingen in het basisonderwijs, bijna 50 leerlingen in het speciaal basisonderwijs en ruim 1.000 leerlingen in het voorgezet onderwijs.

In de graphic rechtsonder zijn de facts gevisualiseerd en op de volgende pagina zijn schoollocaties en voorzieningen voor bewegingsonderwijs op een kaart aangegeven. Van alle schoolgebouwen zijn factsheets gemaakt met gebouwkenmerken (zie **bijlage 1**). Denk aan informatie over bouwjaren, herkomst van leerlingen (voedingsgebied), de leerlingprognoses, de ruimtebehoefte en capaciteit en medegebruik. Daarnaast zijn huisvestingsknelpunten en -wensen van de schoolbesturen op hoofdlijnen beschreven en is het scenario beschreven zoals die in het meerjarenprogramma van het ISHP is opgenomen. **Bijlage 2** bevat een totaaloverzicht van de schoolgebouwen en voorzieningen voor het bewegingsonderwijs (gebruik, locatie, eigendomssituatie en gebouwleeftijd). **Bijlage 3** geeft het totaaloverzicht van de prognoses, ruimtebehoefte en capaciteit.

- Comprix (PO)
- Tjongerwerven (PO)
- Catent (PO)
- Bisschop Möller Stichting (PO)
- St. Matthijsje (PO)
- Simant (VO)

- kinderopvang (bso/po/do)
- gymzaal/sporthal (voor bewegingsonderwijs)

NB: per aug. '25 zijn Cbs de Adelaar en Cbs de Wegwijzer samengegaan in fusieschool Cbs de Patrijs op locatie van vml. Cbs de Adelaar (bij de eerstvolgende actualisatie van het IHP wordt deze wijziging verwerkt)

2.2 Prognoses en ruimtebehoefte

Het leerlingenaantal heeft invloed op de ruimtebehoefte in onderwijsvoorzieningen. Met het opstellen van leerlingenprognoses ontstaat inzicht in het verloop naar de toekomst. Dit voorspelt de toe- en/of afname van ruimtebehoefte voor onderwijshuisvesting en leegstand of ruimtetekorten.

Prognoses

Leerlingenprognoses vormen de basis voor de uitwerking in dit ISHP. Ze geven inzicht in de ontwikkelingen van de leerlingenaantallen op basis van onder andere demografische ontwikkelingen, woningbouw en belangstellingspercentages voor de scholen. Prognosecijfers zijn een momentopname, maar de ervaring leert dat ze de werkelijkheid in de totalen redelijk goed weergeven. Onderlinge verschillen tussen scholen komen voor en blijven lastig te voorspellen. Gezien de grote woningbouwopgave in Nederland en ook in Friesland kunnen nu nog onbekende ontwikkelingen toekomstig effect hebben op de leerlingprognoses.

In de gemeente Weststellingwerf zien we dat de prognoses voor het PO op korte termijn redelijk stabiel blijven; op de langere termijn is een daling zichtbaar. Ook het VO laat een stabiel beeld met een lichte stijging zien. Voor het SBO is het aanzienlijk lastiger een passende prognose te maken. Dit vanwege de onvoorspelbare landelijke ontwikkelingen in deze vorm van onderwijs. Ook de 'Werkagenda naar inclusief onderwijs 2035' maakt voorspellen lastig. De huidige prognoses voor het SBO tonen een stabiel leerlingenaantal.

De schoolbesturen herkennen de (trend)lijn op gemeentelijke niveau; deze komt overeen met de verwachtingen. Echter, op lokaal niveau c.q. in kernen zijn er vaker fluctuaties, die lastig voorspelbaar zijn. Ook is een kritische kanttekening geplaatst bij de prognoses die de gemeente door een extern bureau heeft laten opstellen. De leerlingaantallen liggen volgens de werkelijke telling en schoolbestuurlijke prognoses op een aantal plekken hoger. Bij de eerstvolgende actualisatie (o.b.v. oktobertelling '25) wordt hier opnieuw naar gekeken. Ook bij projecten worden de prognoses en uitgangspunten voor het project in het projectplan meegenomen.

Ruimtebehoefte en beschikbare meters

In de verordening voorzieningen huisvesting onderwijs staat de normatieve ruimtebehoefte per leerling omschreven. De normatieve ruimtebehoefte berekening wordt bepaald op basis van de prognoses van een school.

Deze normatieve ruimtebehoefte wordt vergeleken met de beschikbare onderwijscapaciteit in een schoolgebouw (in m2 bvo). Dit noemen we een **behoefte-bestand vergelijking**. Hiermee wordt bepaald of een gebouw past bij het aantal leerlingen of dat er overschotten dan wel tekorten zijn. Beide heeft consequenties voor het schoolbestuur. Leegstand kost geld omdat hier voor een schoolbestuur geen middelen tegenover staan. En tekorten maakt dat het onderwijs niet (meer) past in het betreffende gebouw en er een uitbreidingsbehoefte kan ontstaan.

Voor de gemeente Weststellingwerf laat de vergelijking van de ruimtebehoefte en beschikbare gebouwcapaciteit voor het PO zien dat er in 2025 ruim 13.500 m² bvo ruimtebehoefte is en dat er bijna 16.500 m² bvo beschikbaar is. Daar waar overcapaciteit in een onderwijsgebouw zit, wordt deze vaak ingezet voor de kindcentrum ontwikkeling met verhuur aan een opvangorganisatie. Bij nieuwbouw dan wel levensduurverlengde renovatie ontstaat de mogelijkheid om de capaciteit passend te maken. Bij het VO is de behoefte ca. 8.750 m² bvo en is ca. 11.000 m² bvo beschikbaar.

Qua totaal beschikbare capaciteit aan onderwijshuisvesting is er overcapaciteit (totaal bijna 4.300 m² bvo, gemiddeld ca. 15%). De vergelijking is gemaakt voor onderwijscapaciteit (excl. medegebruik). Het betreft **de normatieve leegstand** (normatief betekent niet per definitie dat het ook daadwerkelijk leegstaat). Tabel 3 geeft een resumé van de ontwikkeling van het leerlingaantal, de ruimtebehoefte en capaciteit. In **bijlage 3** staan de gegevens per schoolbestuur en school.

Tabel 3. Ontwikkeling leerlingaantallen en beschikbare huisvestingscapaciteit

	2025	2028	2040	'25 - '28	'25 - '40
bo					
aantal leerlingen o.b.v. oktobertelling	1.939	1.921	1.830	*-0,93%*	*-5,62%*
ruimtetekort (-) / overschot (+) m2 bvo	**1.723**	**1.810**	**2.269**		
ruimtetekort (-) / overschot (+) %	10,5%	11,0%	13,8%		
sbo					
aantal leerlingen o.b.v. oktobertelling	48	46	47	*-4,17%*	*-2,08%*
ruimtetekort (-) / overschot (+) m2 bvo	**291**	**306**	**299**		
ruimtetekort (-) / overschot (+) %	27,4%	28,8%	28,2%		
vo					
aantal leerlingen o.b.v. oktobertelling	1.026	1.040	1.042	*1,36%*	*1,56%*
ruimtetekort (-) / overschot (+) m2 bvo	**2.253**	**2.216**	**2.094**		
ruimtetekort (-) / overschot (+) %	20,5%	20,1%	19,0%		

totaal onderwijs (bo, sbo, vo)	2025	2028	2040	'25 - '28	'25 - '40
aantal leerlingen o.b.v. oktobertelling	3.013	3.007	2.919	*-0,20%*	*-3,12%*
ruimtetekort (-) / overschot (+) m2 bvo	**4.267**	**4.332**	**4.662**		
ruimtetekort (-) / overschot (+) %	15,0%	15,2%	16,3%		

Uitgangspunten en afspraken

Genormeerde m² uit de modelverordening sluiten steeds minder aan bij de praktijk. De norm gaat bijvoorbeeld uit van bruto vloeroppervlak. Door toenemende eisen qua isolatie neemt de muurdikte toe, waardoor het resterende nuttig vloeroppervlak afneemt. Ook installaties vragen meer ruimte dan voorheen.

- In dit ISHP gaan wij uit van **de leerlingenprognoses** voor PO, SBO en VO opgesteld door Postmus Advies in december '24. De prognoses worden gebaseerd op de oktobertelling '24. Hoewel de bekostiging wordt gebaseerd op de telling van 1 februari, is dit

voor de bepaling van de omvang van huisvestingsvoorzieningen en bekostiging landelijk nog niet doorgevoerd in de berekeningssystematiek.
- De m² voor het bouwbudget voor permanente voorzieningen worden in de financiële doorrekening gebaseerd op **de gemiddelde leerlingprognoses en bijbehorende gemiddelde ruimtebehoefte** over een periode van 15 jaar (2026-2040). Voor tijdelijke uitbreidingen blijft de onderwijshuisvestingsverordening gehandhaafd (minimaal benodigde m² over periode van minimaal 4 jaar).
- Prognoses worden iedere **2 jaar geactualiseerd**. De eerstvolgende is eind 2025 (o.b.v. oktobertelling '25).
- Prognoses worden **bij aanvang van een ISHP-project** geactualiseerd. Dan wordt in overleg de te realiseren omvang bepaald.
- Bij de doorrekeningen in en de financiële vertaling van de uitvoeringsagenda wordt gerekend met een behoefte op basis van **het gemiddelde leerlingenaantal** over een periode van 15 jaar (2026-2040).
- Bij levensduurverlengende renovatie rekenen we **10% inpassingsmarge** bovenop de normatieve ruimtebehoefte vanwege inpassingsverliezen in bestaande bouw.

2.3 Onderwijsgebouwen in beeld

Gebouwleeftijd en kwaliteit

De leeftijd van de Weststellingwerfse onderwijsgebouwen varieert. De periode waarin een schoolgebouw is gebouwd, is een belangrijke kwaliteitsindicator. De eisen die aan gebouwen gesteld worden verschillen namelijk door de jaren heen. In de huidige tijd ligt er een grote verduurzamingsopgave voor het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed. Onderwijsgebouwen vallen daar ook onder. Met het Klimaatakkoord en de steeds strenger worden wet- en regelgeving voor het verduurzamen van gebouwen, ligt hier voor Weststellingwerf ook een aanzienlijke opgave.

8 van de 21 schoolgebouwen (38%) en 10 van de 15 gymvoorzieningen (67%) is 40 jaar of ouder. 7 van de 8 gebouwen ouder dan 40 jaar, zijn scholen in eigendom van Comprix. Een groot deel van de gebouwen is toe aan vernieuwing of vervanging. Met de duurzaamheidsambitie komen daar nog maatregelen voor de resterende gebouwen bij. Het gebouwenbestand kent ook een aantal gebouwen dat rond de helft van hun levensduur zit. Deze zijn meestal qua duurzaamheid nog niet op het gewenste kwaliteitsniveau van het ISHP. Hier staan schoolbesturen voor keuzes over onderhouds- en vervangingsinvesteringen. Het is zaak dit af te stemmen op het toekomstige huisvestingsscenario en slim combinaties te zoeken met de verduurzamingsopgave. Tabel 4 geeft een resumé van de gebouwleeftijden. In **bijlage 2** is een totaaloverzicht van alle gebouwleeftijden opgenomen.

Tabel 4. Overzicht gebouwleeftijden (o.b.v. bouwjaar)

leeftijd	scholen	%	gymzalen	%
0-25 jaar	8	38%	2	13%
25-40 jaar	5	24%	3	20%
40-50 jaar	4	19%	6	40%
≥ 50 jaar	4	19%	4	27%
Totaal	**21**	**100%**	**15**	**100%**

Overall beeld gebouwenbestand

Samen met de schoolbesturen bouwt Weststellingwerf aan toekomst- bestendige huisvesting van scholen passend bij de behoefte in de gemeente. Kijkend naar het huidige gebouwenbestand voldoen niet alle gebouwen aan de eisen van deze tijd. Oude gebouwen kennen veelal diverse knelpunten:
- Vraag en aanbod, plek en omvang, sluiten niet overal goed op elkaar aan. Soms is sprake van een ruimteoverschot door teruglopende leerlingenaantallen vanwege vergrijzing in wijken en dorpen; elders kampen scholen met tekorten door nieuwe woningbouw en groei van leerlingen.
- De onderwijsgebouwen zijn deels verouderd, onvoldoende flexibel en niet altijd geschikt voor medegebruik.
- De verouderde scholen voldoen functioneel niet meer aan de eisen van het hedendaags onderwijs. Ze zijn vaak onvoldoende ingericht op de huidige, moderne onderwijsvormen. Ook is niet overal inclusief onderwijs mogelijk (bv. door trappen, beperkingen van ruimtes en beperkt oppervlak).
- Ze voldoen niet meer aan de duurzaamheidseisen van deze tijd. Lang niet alle gebouwen zijn toekomstbestendig en duurzaam. Ze belasten het klimaat te veel, hebben hoge exploitatielasten en voldoen niet aan de wettelijke eisen zoals die nu worden gesteld aan nieuwe gebouwen. Dat terwijl scholen graag een voorbeeldfunctie vervullen.
- Het binnenklimaat, inclusief ventilatie, is ook niet overal op orde wat gevolgen heeft voor leerprestaties en gezondheid van leerlingen en personeel.
- Vaak kan onvoldoende worden ingespeeld op demografische ontwikkelingen en soms zijn er ook belemmeringen bij het gezamenlijk huisvesten van onderwijs en andere activiteiten, zoals kinderopvang. Het realiseren van kindcentra en een doorgaande ontwikkellijn wordt beperkt of is niet optimaal mogelijk.

Het is zowel voor schoolbesturen als gemeente van belang om de kwaliteit van de onderwijsgebouwen op orde te hebben en houden.

Voldoende en geschikte gymcapaciteit

Kijkend naar capaciteit en bezetting is er de komende jaren in de dorpen voldoende capaciteit. Zie verder hoofdstuk 6 en de **bijlage 3** voor een overzicht van de capaciteit en klokuren.

De voorzieningen zijn meegenomen in de planvorming naar de toekomst. Waar mogelijk zijn slimme combinaties gezocht met de nieuwbouw of renovatie van een of meerdere scholen.

3

3. Beleidskader

3.1 Inleiding

In aanloop naar de ontwikkeling van ISHP heeft de gemeente met de schoolbesturen het visiedocument *'Onderwijs als schatkamer'*. Hierin is de samenhangende visie op onderwijs geformuleerd op basis van 5 kernwaarden/thema's:

- Een kansrijke start
- Recht op onderwijs
- Identiteit en omgeving
- Als het even niet lukt...
- Onderwijshuisvesting

'Gedeelde opdracht'
Kinderen in Weststellingwerf groeien op in een veilige, gezonde en stimulerende omgeving, zodat zij zich goed kunnen voorbereiden op de toekomst, zich breed ontwikkelen en actieve deelnemers aan de samenleving worden.

De inhoudelijke visie en ambities voor opgroeien en onderwijs uit '*Onderwijs als schatkamer'* vormen ook de onderlegger van de ambities voor onderwijshuisvesting, die in dit hoofdstuk zijn uitgewerkt.

3.2 Doorgaande leerlijnen en (integrale) kindcentra

De schoolbesturen, kinderopvang organisaties en de gemeente zetten in op doorgaande leer- en ontwikkellijnen voor kinderen van 0 tot 13 jaar. Door een nauwe samenwerking tussen kinderopvang en basisscholen wordt de ondersteuning rondom de kinderen georganiseerd. Het vormen van (integrale) kindcentra, waar kinderopvang en onderwijs onder hetzelfde dak gehuisvest zijn en met elkaar samenwerken, maakt de lijnen korter. Hierdoor wordt kansengelijkheid bevordert, zodat elk kind de beste ontwikkelingsmogelijkheden krijgt.

Afhankelijk van de mogelijkheden binnen de scholen en omvang van de school in een kern, krijgt deze ambitie vorm. Dat kan zijn in de vorm van 0-13 jaar, 2-13 jaar en/of buitenschoolse opvang. Kinderopvangorganisaties hebben aangegeven open te staan voor zowel de variant onder één dak als ook een zelfstandige locatie voor de kinderopvang. Beide opties kennen voor- en nadelen. De gedeelde visie is dat een doorgaande leer- en ontwikkellijn alle kinderen ten goede komt.

In de kleine kernen is het niet altijd mogelijk om peuteropvang en kinderdagopvang gecombineerd te realiseren. Soms is het financieel niet haalbaar (schaal) of is er in een bestaande situatie geen ruimte voor. Daar waar opvang niet in de volle breedte mogelijk door gebrek aan ruimte en/of de mogelijkheid om te investeren, wordt beschikbare ruimte primair ingezet voor peuteropvang en bso en secundair voor opvang van 0-2 jarigen waardoor maximaal wordt ingezet op de doorgaande leerlijn.

3.3 Effectieve spreiding

De partners gaan voor toekomstbestendige en kwalitatief goede scholen. De keuzevrijheid voor ouders en hun kinderen en thuis nabij onderwijs voor kinderen is een belangrijk thema voor de schoolbesturen, de gemeente en ‘de mienskip’. In vele kleine kernen vraagt dit om goede afstemming met de verschillende betrokkenen. Schoolbesturen zijn aan de leiding bij dit thema en willen samen met ‘de mienskip’ en de gemeente zoeken naar maatwerkoplossingen en toekomstbestendige keuzes. Dat betreft de kwaliteit van het onderwijs alsook financiën (verantwoorde besteding van middelen). Ook maatwerkoplossingen voor de korte termijn zijn daarom onderdeel van de oplossingsrichtingen. Schoolbesturen gaan over de instandhouding en sluiting van scholen. Gemeente en schoolbesturen zijn samen aan zet als het gaat om keuzes in huisvestingsscenario’s.

3.4 Inclusiever onderwijs

Toewerken naar meer inclusiever onderwijs is een ambitie voor de schoolbesturen en de gemeente. Deze lokale ambitie wordt ondersteund door de *‘Werkagenda Route naar inclusief onderwijs 2035’*. Echter, nog niet door aanvullende middelen voor de huisvesting. Schoolbesturen en gemeente zoeken binnen de huidige beschikbare middelen naar de mogelijkheden om aan deze ambitie invulling te geven. Dit in afwachting van aanvullende middelen vanuit de Rijksoverheid.

3.5 Duurzaamheid en toekomstbestendigheid

De gemeente Weststellingwerf sluit qua verduurzamingsambitie aan bij de landelijke ambitie. Streefdoel conform het Klimaatakkoord is 55% CO_2-reductie in 2030 en het einddoel CO_2-neutraal in 2050. De gemeente heeft voor het maatschappelijk vastgoed, waaronder schoolgebouwen, de ambitie in 2050 energieneutraal te zijn.

Om mee te kunnen bewegen met ontwikkelingen en veranderende behoefte worden schoolgebouw gebouwd met een hoge mate van flexibiliteit. Hiermee worden gebouwen toekomstbestendig vormgegeven.

3.6 Samenwerking

Leefbaarheid is een belangrijk thema in de gemeente Weststellingwerf, veel kleine kernen waarbij het voorzieningenniveau bijdraagt aan de gewenste leefbaarheid. Dit vraagt om een brede, integrale en strategische blik aangaande de toekomstbestendigheid van (onderwijs)voorzieningen.
Het breder kijken naar voorzieningen in een kern, overleg met de mienskip, bevorderen de sociale cohesie en de leefbaarheid. De rol van een onderwijsvoorziening kan hierin belangrijke rol zijn.
Bij de integrale en strategische afwegingen wordt dan ook breder gekeken dan alleen onderwijs.

3.7 Voortgezet Onderwijs

In de gemeente Weststellingwerf verzorgen het Linde Colle en Terra College het VO. Het behouden van de VO-voorzieningen voor de regio is belangrijk en een uitgangspunt.

Het Linde College heeft samenwerking hoog in het vaandel. Met het PO, met ‘de mienskip’ en met andere partners die een aanvulling zijn op het onderwijs. Een school is meer dan alleen een onderwijsvoorziening en de ambitie is dan ook om de samenwerkingen in de komende jaren verder uit te breiden. Dat geldt zowel voor de inhoudelijke samenwerking als ook de kansen in de huisvesting.

Het Terra College betreft een agrarische opleiding, die valt onder het Ministerie van Landbouw. Om die reden heeft de gemeente hiervoor geen huisvestingsverantwoordelijkheid.

4

4. Wettelijk kader en gemeentelijke regelgeving

4.1 Wettelijk kader onderwijshuisvesting

De gemeente heeft een wettelijke zorgplicht om te zorgen voor adequate en voldoende huisvesting voor het basisonderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en bewegingsonderwijs. Deze zorgplicht is vastgelegd in de Wet op het Primair Onderwijs (WPO), de Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO) en de Wet op de Expertisecentra (WEC).

In de meeste situaties is het juridisch eigendom van schoolgebouwen in handen van de schoolbesturen. De gemeente heeft hierbij een economisch claimrecht, wat betekent dat het gebouw en terrein na beëindiging van het onderwijsgebruik aan de gemeente worden overgedragen.

Voor de uitvoering van haar taken en verantwoordelijkheden ontvangt de gemeente financiële middelen via de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De hoogte van de uitkering uit het gemeentefonds wordt onder andere berekend op basis van het aantal leerlingen in de gemeente. De gemeenteraad, als budgethouder, bepaalt zelf hoe deze middelen worden ingezet en maakt hierbij een afweging tussen investeringen in onderwijshuisvesting (dit is een wettelijke taak) en andere gemeentelijke taken. Schoolbesturen ontvangen op hun beurt middelen van het ministerie van OCW via de lumpsumfinanciering. Deze lumpsum dekt zowel personele als materiële kosten, waaronder onderhoud en exploitatie van de schoolgebouwen.

Verdeling verantwoordelijkheden
De verantwoordelijkheden voor onderwijshuisvesting zijn verdeeld tussen de gemeente en de schoolbesturen. Deze verdeling is vastgelegd in de WPO, WVO en WEC. De wettelijk vastgestelde taken vormen het fundament voor de kwaliteit van de onderwijshuisvesting. De gemeente is verantwoordelijk voor nieuwbouw, uitbreiding en herstel van constructiefouten. Het onderhoud en de exploitatie van de gebouwen zijn de verantwoordelijkheid van de schoolbesturen. De verantwoordelijkheden voor onderwijshuisvesting zijn als volgt gedefinieerd:

Grijs gebied in verantwoordelijkheden
Over een aantal thema's is, in de huidig vigerende wetgeving, geen duidelijke demarcatie opgenomen. Dit gaat o.a. over:
- De verantwoordelijkheid voor het realiseren van toegenomen eisen aan de kwaliteit van de leeromgeving (bv. ventilatie, duurzaamheid, toegankelijkheid).
- Levensduur verlengende renovatie (bestaat nu niet in de wet).
- De verantwoordelijkheid voor ingrijpende aanpassingen in het onderwijsconcept die aanpassingen in de huisvesting vereisen.
- Een ruimtelijke vertaling geven aan de visie op doorgaande leerlijnen (ruimte voor kinderopvang) en inclusiever onderwijs (mogelijk extra ruimtebehoefte voor begeleiding en verzorging).

De nieuwe wetgeving moet hier meer duidelijkheid in gaan geven.

4.2 Ontwikkelingen wetgeving onderwijshuisvesting

Nieuwe wetgeving in de maak
In dit ISHP sorteren we voor op het aankomende wetsvoorstel 'doelmatige aanpak onderwijshuisvesting'. Dit voorstel bestaat uit drie onderdelen:
- Verplichting voor het vaststellen van een integraal huisvestingsplan (IHP) voor gemeenten en een meerjarenonderhoudsplan (MJOP) voor schoolbesturen.
- Het deels opheffen van het investeringsverbod in het PO, wat inhoudt dat schoolbesturen onder voorwaarden aanvullend mogen investeren in huisvesting vanuit eventuele reserves of overschotten in de exploitatie. Alhoewel dit een soort van verruiming biedt, mag een schoolbestuur nog steeds niet in strijd met art. 148 WPO investeren. Voorzieningen die op basis van wettelijke bepalingen voor rekening komen van een andere partij (in de meeste gevallen de gemeente), mogen nog steeds niet door een schoolbestuur worden bekostigd.
- Het opnemen van levensduurverlengende renovatie als voorziening in de huisvesting waarvoor de gemeente verantwoordelijk is.

Zodra deze nieuwe wetgeving is vastgesteld (verwachting januari '26), wordt de landelijke modelverordening voor onderwijshuisvesting daarop aangepast. Zodra de nieuwe modelverordening is vastgesteld, is het van belang dat de gemeente Weststellingwerf de Verordening voorzieningen onderwijshuisvesting actualiseert en op maat maakt. De uitgangspunten van dit ISHP worden hier dan waar nodig ook geïntegreerd, zodat dat de inhoud van het ISHP en de verordening niet met elkaar conflicteren. Het actualiseren van de verordening is opgenomen op de ontwikkelagenda.

Samenwerking en afstemming
Alhoewel de nieuwe wetgeving meer richting geeft dan in de huidige situatie, blijft het van belang dat gemeente en schoolbesturen samen afspraken maken, dezelfde verwachtingen hebben en dezelfde taal spreken. Samenwerking en oog voor elkaars belangen zijn belangrijk, zodat er weloverwogen en gewogen afwegingen gemaakt worden binnen de beschikbare financiële kaders. In dit ISHP worden richtinggevende afspraken vastgelegd, die per situatie op maat gemaakt kunnen worden.

Om tot een **toekomstbestendig, duurzaam, strategisch en integraal huisvestingsplan** te komen, voeren de gemeente en schoolbesturen regelmatig overleg. Onderwijshuisvesting is een belangrijk onderwerp op de agenda van het Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO). Dit overleg vindt meerdere keren per jaar plaats en heeft als doel om tot goede afstemming en besluitvorming te komen. Daarbij wordt niet alleen gesproken over huisvesting, maar ook over andere onderwijs gerelateerde onderwerpen.

4.3 Bouwheerschap

Het bouwheerschap is wettelijk geregeld in artikel 103 WPO, artikel 101 WEC en artikel 76n WVO. Volgens deze artikelen ligt het bouwheerschap bij het bevoegd gezag van de school, dat doorgaans ook juridisch eigenaar wordt of is van het gebouw. Schoolbesturen treden daarmee in principe op als opdrachtgever bij nieuwbouw, vernieuwbouw of renovatie. Zij zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van deze projecten voor onderwijs en opvang. De gemeente keurt deze projecten goed en stelt vervolgens het budget beschikbaar via een formele beschikking aan het

schoolbestuur. Bij deze beschikking hoort **een bouwheerovereenkomst** waarin afspraken worden vastgelegd over rollen, verantwoordelijkheden en specifieke aandachtspunten van het project.

Gemeenten en schoolbesturen kunnen ook afspreken dat de gemeente het bouwheerschap op zich neemt. Dit gebeurt bijvoorbeeld als een project complex is (bv. bij meer partners onder 1 dak) of als een schoolbestuur niet over de benodigde expertise beschikt om als bouwheer op te treden. Ook hierbij is het zaak goede afspraken te maken over taken en verantwoordelijkheden in een bouwheerovereenkomst.

De voorkeur in Weststellingwerf gaat uit naar **een integrale en strategische benadering** waarbij mogelijke koppeling van huisvestingsprojecten aan andere gemeentelijke beleidsterreinen of ontwikkelingen in 'de mienskip', wordt bekeken. Door projecten centraal aan te sturen verwachten gemeenten en schoolbesturen een efficiëntere en effectievere uitvoering te realiseren. Voor schoolbesturen ligt het primaire belang bij integratie met kind gerelateerde partners/voorzieningen. Daar waar huisvesting met andere partners wordt gedeeld (MFA) is voor hen een voorwaarde dat gebouwdelen in de huisvesting onder één dak qua eigendom gescheiden zijn en afzonderlijk kunnen functioneren en geëxploiteerd kunnen worden. Partijen trekken bij huisvesting onder één dak samen op in het bouwproces om dit goed te borgen.

Voor elk project wordt een aparte projectorganisatie opgezet waarin zowel de gemeente als het schoolbestuur vertegenwoordigd zijn. Conform de onderwijshuisvestingsverordening stelt de bouwheer een projectplan op. Afhankelijk van de te treffen voorziening en capaciteit (beschikbaarheid) zijn er unieke uitgangspunten. De samenstelling van de projectorganisatie wordt in het projectplan bepaald. Of de gemeente volledig, dan wel ad hoc en met welke specialismen in de projectorganisatie is vertegenwoordigd, wordt tussen bouwheer en gemeente in het projectplan afgesproken.

4.4 Eigendom onderwijshuisvesting

Gemeente en schoolbesturen dragen gezamenlijk verantwoordelijkheid voor de onderwijshuisvesting. Hoe deze verantwoordelijkheid precies is verdeeld hangt mede af van de eigendomssituatie. Daarbij is er onderscheid tussen juridisch eigendom en economisch eigendom (economisch claimrecht).

Juridisch eigendom van schoolgebouwen

Het juridisch eigendom kan op diverse manieren zijn geregeld:

- **Standaardsituatie:** Het juridisch eigendom ligt in principe bij het schoolbestuur. Dit geldt bijvoorbeeld voor zelfstandige schoolgebouwen en kindcentra. Het schoolbestuur is dan verantwoordelijk voor het onderhoud, beheer en de exploitatie van het gebouw.
- **Bij gedeeld gebruik:** In situaties waar meerdere partijen, zoals kinderopvangorganisaties, in hetzelfde gebouw gehuisvest zijn (bijvoorbeeld Brede Scholen of Multifunctionele Accommodaties), kan het juridisch eigendom bij de gemeente of een andere partij liggen. Dan worden er duidelijke afspraken gemaakt over beheer, onderhoud en exploitatie in een beheer- en exploitatieovereenkomst.
- **Economisch claimrecht:** Ongeacht wie juridisch eigenaar is, behoudt de gemeente het economisch claimrecht. Dit is vastgelegd in artikel 110 WPO en artikel 108 WEC. Als het schoolbestuur het gebouw niet langer gebruikt voor onderwijs, moet het gebouw en de bijbehorende grond zonder vergoeding worden teruggegeven aan de gemeente. Bij de teruggave maken gemeente en schoolbestuur duidelijke afspraken hoe het gebouw achtergelaten wordt.

Eigendom van percelen

In de meeste gevallen blijft de gemeente eigenaar van de grond waarop het schoolgebouw staat. Soms wordt de grond samen met het gebouw aan het schoolbestuur overgedragen. Als het gebouw daarna niet langer in gebruik is, wordt ook de grond kosteloos teruggegeven aan de gemeente.

4.5 Leegstand, medegebruik en verhuur

Door demografische ontwikkelingen en veranderende samenstelling van wijken en dorpen, hebben sommige scholen te maken met **(normatieve) leegstand**. Leegstand kost geld omdat deze vierkante meters wel moeten worden onderhouden en geëxploiteerd. Als er bij nabijgelegen scholen een tijdelijk ruimtetekort is, kunnen zij worden **doorverwezen** naar deze leegstand. Voor scholen is dit vaak onwenselijk. Immers, een school wordt dan verdeeld over meerdere locaties wat ten koste gaat van onderwijstijd en verbinding. Het heeft organisatorische en financiële consequenties. Als een school leegstand heeft, kiest het schoolbestuur er ook vaak voor om de leegstand **in medegebruik te geven of te verhuren** aan een maatschappelijke partij die het onderwijs, de kinderen en/of de omgeving (wijk/dorp) ondersteunt.

Bij **medegebruik** gaat het om het gebruik van een bestaand onderwijsgebouw (juridisch eigendom van schoolbestuur) door derden, voor educatieve doeleinden of gebruik voor culturele, maatschappelijke of recreatieve doeleinden. Dit kan onder en buiten schooltijd. Voor medegebruik betaalt een gebruiker een gebruiksvergoeding om exploitatielasten te dekken. Het schoolbestuur meldt medegebruik aan de gemeente. Bij medegebruik blijft de formele bestemming onderwijs, zodat de ruimte altijd weer te vorderen is voor onderwijs.

Ook kinderopvangorganisaties gebruiken steeds vaker normatieve overcapaciteit in bestaande basisscholen, zodat een (integraal) kindcentrum met doorgaande ontwikkelingslijn voor kinderen van 0 of 2 jaar tot 13 jaar ontstaat. Toestemming van de gemeente is ook hier vereist.

Bij nieuwbouw van een voorziening met onderwijs en opvang investeert de gemeente in de ruimte voor kinderopvang en wordt een (kostendekkende) huur gevraagd. De opvangorganisatie betaalt

aanvullend een exploitatievergoeding aan het schoolbestuur.
Bij medegebruik en verhuur is er altijd sprake van maatwerk en is overleg tussen school(bestuur) en gemeente nodig. Medegebruik en verhuur vindt plaats met inachtneming van de Wet Markt & Overheid.

Didam-arrest en de Wet Markt en Overheid
In november '21 heeft de rechter een uitspraak gedaan in het zgn. Didam–arrest) wat consequenties heeft voor de wijze waarop kinderopvangorganisaties, zijnde een (semi)commerciële partij, kunnen participeren in nieuwbouw van kindcentra. Wanneer de gemeente juridisch eigenaar is/wordt van het schoolgebouw, moet zij bij het verhuren van een deel van het gebouw aan een commerciële partij, zoals een kinderopvang, rekening houden met dit Didam-arrest. Alle partijen die mogelijk geïnteresseerd zijn, moeten gelijke kansen krijgen via een selectieprocedure. Er zijn twee uitzonderingen op deze regel:

- Als er op basis van rechtmatige (objectieve, toetsbare en redelijke) criteria kan worden aangetoond dat slechts één serieuze gegadigde in aanmerking komt, dan is een selectieprocedure niet verplicht.
- Als het schoolbestuur het juridisch eigendom heeft, is het Didam-arrest niet van toepassing en kan het schoolbestuur rechtstreeks een huurovereenkomst sluiten.

Het wordt sterk aanbevolen om voorafgaand aan elk project de jurisprudentie op dit onderwerp te toetsen. Bestaande situaties worden gedoogd en eerder gemaakte afspraken blijven geldig.

Andere wetgeving betreft de Wet Markt en Overheid. Omdat kinderopvang een (semi)commerciële activiteit is, mag een ruimte niet zomaar in (mede)gebruik worden gegeven aan een kinderopvangorganisatie. Dan is er namelijk sprake van verhuur. Verhuur is, net als medegebruik, toegestaan zolang de functie ondersteunend is aan of in overeenstemming is met het onderwijs. Voor deze vorm van verhuur geldt een meldingsplicht en is goedkeuring van de gemeente vereist. Aangezien het om (semi)commerciële verhuur gaat, is de wet Markt en Overheid van toepassing. Deze wet verplicht het hanteren van marktconforme huurprijzen, om oneerlijke concurrentie en ongeoorloofde staatssteun te voorkomen.

4.6 Opheffingsnorm en stichtingsnorm

In het onderwijs wordt gerekend met normen voor het stichten en opheffen van scholen. De norm is gebaseerd op het aantal inwoners en de leerlingendichtheid. Dit wordt ook instandhoudingsnorm genoemd. Een school die met een leerlingenaantal drie jaar op rij onder de opheffingsnorm valt, verliest haar bekostiging. Een schoolbestuur kan toch een kleine school handhaven en om instatndhouding verzoeken, als het voldoet aan bepaalde criteria. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van de gemiddelde schoolgrootte van de totale portefeuille of als de school met een bepaalde omvang de enige van richting is binnen een opgegeven straal.

Opheffingsnorm/ instandhoudingsnorm
De landelijke opheffingsnorm voor een PO-school bedraagt 23 leerlingen.
De gemeentelijke opheffingsnorm voor Weststellingwerf, vastgelegd tot 2028, is 32 leerlingen. Op dit moment zijn er geen scholen in de gemeente die onder de gemeentelijke opheffingsnorm komen qua leerlingenprognoses voor de reikwijdte van dit ISHP.

Stichtingsnorm
De stichtingsnorm voor Weststellingwerf is 200 leerlingen. Bij het stichten van een nieuwe school geldt dat de stichtingsnorm binnen 8 jaar gehaald moet worden.

Toelichting opheffingsnorm/ instandhoudingsnorm
Schoolbesturen zijn zelf verantwoordelijk voor het stichten, samenvoegen en/of sluiten van basisscholen. Daar gaat de gemeente niet over. De gemeente heeft wel een wettelijke zorgplicht om te voorzien in voldoende openbaar onderwijs voor de inwoners. Opheffingsnormen voor VO zijn afhankelijk van het onderwijsaanbod (variërend van 70 – 360 leerlingen per onderwijssoort).

Het besluit om een school te sluiten en daarmee te stoppen met investeren in de locatie, hangt echter af van de lokale context. Het schoolbestuur heeft de bevoegdheid om te beslissen of een school wordt gesloten. De mogelijkheid om kwalitatief onderwijs te bieden is hierbij een belangrijke factor. Op dit moment ziet geen van de schoolbesturen aanleiding om een schoollocatie te sluiten.

Voor openbare scholen heeft de gemeenteraad de bevoegdheid om, nadat het schoolbestuur heeft besloten een school te sluiten, deze school onder eigen bestuur open te houden.

5

5. Typisch Weststellingwerf

“Mit mekeer, veur mekeer”
Vanuit de visie en ambities uit *‘Onderwijs als Schatkamer’* zijn in hoofdstuk 3 de huisvestingsambities beschreven. Hoofdstuk 4 geeft het wettelijk kader en het beleidskader weer. In dit hoofdstuk worden ambities en beleidskaders onder de noemer *‘Typisch Weststellingwerf’* vertaald naar huisvesting. Dit is het kader waarbinnen gemeente en schoolbesturen met elkaar afspraken maken voor toekomstbestendige onderwijsvoorzieningen.

Zoals verwoord in *‘Onderwijs als Schatkamer’*:
“Onderwijs is de sleutel voor de ontwikkeling van een kind én van een samenleving. Een kind dat goed onderwijs krijgt, krijgt kansen voor de toekomst…Daarom heeft ieder kind recht op goed onderwijs. Vanuit deze gedachte werken in Westellingwerf de gemeente en onderwijspartners samen aan een stevige basis van kwalitatief goed onderwijs in toekomstbestendige en kwalitatief hoogwaardige onderwijsvoorzieningen.”

5.1 Opgroeien en ontwikkelen

(Integrale) kindcentra
Onderwijs is de motor voor samenwerking en bundeling van expertise. Bij de ontwikkeling van (Integrale) Kindcentra is de inhoudelijke samenwerking met opvangorganisaties cruciaal. In deze samenwerking wordt de doorgaande leer- en ontwikkellijn van 0/2-13 jaar vormgegeven. Schoolbesturen en de gemeente

vinden dat hierin de visie leidend is. Pas met een gezamenlijke visie en inhoudelijke samenwerking ontstaat een (integraal) kindcentrum. De doorgaande lijn is daarbij voorwaarde in de samenwerking. Huisvesting kan daarin faciliterend zijn.

De focus ligt allereerst op voorzieningen waarin in ieder geval peuteropvang en buitenschoolse opvang (bso) een plek hebben. Kinderopvang kan daarbij aansluiten mits sprake is van een inhoudelijk toegevoegde waarde in de doorgaande leer- en ontwikkellijn.

Typisch Weststellingwerf!

(ver)nieuwbouw | huisvesting kindpartners
Bij (ver)nieuwbouw is een (integrale) kindvoorziening het uitgangspunt met in ieder geval peuteropvang en buitenschoolse opvang.

Per (ver)nieuwbouwproject wordt onderzocht of de gemeente of de kinderopvang investeert in de ruimten voor kinderopvang. Hiervoor wordt een businesscase geformuleerd om te kijken wat haalbaar is. Er zijn twee opties mogelijk:
- De gemeente investeert voor het deel van de kinderopvang.
- De gemeente investeert niet in de kinderopvang, maar biedt ruimte aan voor kinderopvang om zelf te investeren (met opstalrecht).

Voor beide opties gelden de volgende voorwaarden:
- Afspraken worden in lijn met het Didam-arrest gemaakt.
- Een kinderopvang kan alleen vanuit een inhoudelijk toegevoegde waarde partner worden in een kindcentrum.
- Duur huurovereenkomst: 3 jaar (wettelijk als maximum bepaald) met de afspraak te verlengen tot minimaal 10 jaar.
- Bij investering door de gemeente: dekking kapitaallasten voor gemeente en het bepalen van een marktconforme huur.
- Dekking exploitatielasten voor schoolbestuur: op basis van werkelijke kosten voor verbruik en afspraken over systematiek dotatie groot onderhoud.
- Voor een kinderopvangorganisatie is investeren pas aantrekkelijk als (rand) voorwaarden over eigendom en opstal goed geregeld zijn.

Bestaande schoolgebouwen
Bij normatieve leegstand regelen schoolbestuur en opvangpartners vaak zelf de verhuur. Voor verhuur van onderwijsruimten is formeel toestemming nodig van het College. Soms ontstaat een knelpunt als de school groeit. De ruimte die de kinderopvang huurt is oorspronkelijk voor onderwijs bedoeld kan daarom weer opgeëist worden voor de school (artikel 108 WPO). Het opeisen van de ruimte die de kinderopvang huurt, staat op gespannen voet met de ambities voor het realiseren van duurzame relaties tussen onderwijs en kinderopvang en samen werken aan doorgaande leer- en ontwikkellijnen. Daarom wordt eerst in samenspraak met de opvangpartner en de school gezocht naar een oplossing. De gemeente wordt betrokken wanneer het schoolbestuur en de kinderopvang geen passende oplossing vinden en kan meedenken in alternatieven. De uitwerking is maatwerk, omdat elke situatie anders is. Als er geen consensus is over de uitwerking, is de gemeente degene die uiteindelijk belangen afweegt en een besluit neemt.

In **bestaande bouw** kan de doorgaande leerlijn met partners worden ingevuld in de normatieve leegstand met verhuur aan een kinderopvangorganisatie. Als sprake is van groei van de school/ scholen heeft het behouden van ruimte voor peuteropvang en bso prioriteit.

In **bestaande bouw** wordt bij groei van de school de peuteropvang er niet ‘uitgedrukt’. In samenspraak met de gemeente wordt, op basis van maatwerk, gezocht naar een passende oplossing voor de huisvesting. Lukt dat niet, dan wordt de gemeente betrokken. Uiteindelijk is de gemeente de beslisser in deze.

Uniformiteit verhuurovereenkomsten
In de gemeente hebben de schoolbesturen op dit moment geen uniformiteit in de huurovereenkomsten met kinderopvangpartners. Voor kinderopvangpartners en schoolbesturen is het wenselijk hier meer eenduidigheid in te brengen, zodat het speelveld voor de partners vergelijkbaar is.

Typisch Weststellingwerf!
De gemeente gaat samen met schoolbesturen en kinderopvang een modelovereenkomst ontwikkelen voor meer transparantie en uniformiteit. Hierin worden ook de afspraken en de mogelijke verschillen in huurtarieven vastgelegd. Daarbij is er ruimte voor maatwerk per locatie omdat elke situatie net verschillend is, denk daarbij aan:
- Lokale situatie: kleine of grote kern.
- Staat van de huisvesting, bestaand of nieuwbouw.
- Type huurovereenkomst, meerjarig of kortlopend.

Dit thema komt op de ontwikkelagenda en sluit hierbij aan op de ontwikkelingen binnen het landelijk Programma Onderwijshuisvesting (www.pohv.nl), waar dit ook ontwikkeld wordt.

5.2 Inclusie

De overheid werkt aan wetgeving om in 2035 volledig inclusief onderwijs te realiseren: ieder kind, ongeacht ondersteuningsbehoefte, moet onderwijs kunnen volgen op een reguliere school in de eigen wijk, dorp, regio. Dit vraagt om een nauwe samenwerking tussen onderwijs, zorg en gemeente.

Van Passend naar Inclusief Onderwijs
Passend onderwijs (sinds 2014) zorgt ervoor dat elk kind een plek krijgt die aansluit bij zijn of haar behoeften, met als uitgangspunt: regulier

als het kan, speciaal als het moet. **Inclusief onderwijs** gaat verder en streeft naar volledige integratie van álle kinderen, ongeacht beperking. Dat vraagt om met elkaar op zoek te gaan naar onderwijsomgevingen om samen leren, gelijke kansen en fysiek toegankelijke scholen steeds meer mogelijk te maken. In Weststellingwerf hebben schoolbesturen de behoefte om hier nog beter invulling aan te geven. Dat vraagt om extra voorzieningen. Het Rijk stelt hiervoor qua huisvesting nog geen extra middelen voor beschikbaar.

Typisch Weststellingwerf!
- Onderwijsgebouwen moeten flexibel en toegankelijk zijn.
- Inclusief onderwijs en Passend Onderwijs worden structureel meegenomen in de planvorming bij elk project uit dit ISHP.
- Omdat het Rijk nog geen middelen beschikbaar heeft gesteld voor de huisvestingsconsequenties, spreken we af dat we vooralsnog binnen de bestaande middelen kijken naar de mogelijkheden.
- Bij wijzigende wetgeving en het beschikbaar komen van additionele middelen, passen we de uitgangspunten aan.

5.3 Effectieve spreiding

Schoolbesturen en gemeente werken samen aan een goede spreiding van onderwijsvoorzieningen in de gemeente. Daarbij zijn thuisnabij onderwijs, toegankelijkheid en leefbaarheid belangrijke pijlers.

Typisch Weststellingwerf!
- Verspreid over de gemeente is er voldoende keuzevrijheid voor ouders.
- Kwaliteit en het stichten of sluiten van scholen is conform onderwijswetgeving de verantwoordelijkheid van schoolbesturen.
- Investeringen in onderwijshuisvesting vinden plaatsen bij scholen met een toekomstperspectief.

5.4 Huisvesting en verantwoordelijkheden

Uitgaande van toekomstbestendige onderwijshuisvesting zijn afspraken over het daarbij behorende kwaliteitsniveau nodig.

Typisch Weststellingwerf!
- Het Kwaliteitskader van Ruimte OK, opgesteld op initiatief van VNG, PO-Raad en VO-Raad, het uitgangspunt is voor (ver)nieuwbouw.
- Het basisreferentieniveau dat in dit Kwaliteitskader is gedefinieerd vormt de norm. Alleen in overleg kan hiervan worden afgeweken.
- De MJOP's vormen de onderlegger voor schoolbesturen aangaande het onderhoud van de schoolgebouwen. Afhankelijk van de toekomstige ontwikkelingen, kan hiervan worden afgeweken. Gemeente en betreffend schoolbestuur maken maatwerkafspraken over de staat van overdracht als een gebouw vervangen of gerenoveerd gaat worden.

5.5 Capaciteit schoolgebouwen

Het is van belang om enerzijds overbezetting van schoollocaties te voorkomen en anderzijds leegstand tegen te gaan. Dat geldt voor schoolbesturen en de gemeente. Het streven is om 'passende schoolgebouwen' te realiseren. Hierbij wordt altijd gekeken vanuit de visie en ambitie inzake kindcentra en dus ook de behoefte en het gebruik van ruimten ook door kinderopvangorganisaties.

Typisch Weststellingwerf!
Bij de uitwerking en uitvoering van scenario's in dit ISHP wordt gekeken hoe onderwijsvoorzieningen 'passend' zijn of kunnen worden. Dat houdt bij nieuwbouw in dat gebouwd wordt op basis van de normatieve ruimtebehoefte, uitgaande van de prognoses waar schoolbestuur en gemeente het over eens zijn. In het geval van bestaande bouw (renovatie of vernieuwbouw) kijken schoolbestuur en de gemeente of de beschikbare capaciteit passend te maken is. Dit kan betekenen verhuur aan (onderwijs gerelateerd partners) of eventueel slopen van een deel van het schoolgebouw.

Bij groei van een school zijn de volgende mogelijkheden aan de orde:
- Bij tijdelijke extra ruimtebehoefte verwijst de gemeente bij het PO met minimaal twee groepen naar een locatie binnen een straal van 2 km met beschikbare capaciteit. Bij één groep wordt zoveel mogelijk een oplossing gezocht in het bestaande gebouw en lukt dat niet, dan is doorverwijzing een optie. Bij doorverwijzing wordt de ruimte die wordt (mede)gebruikt door de kinderopvang (in ieder geval de peuteropvang) niet beschouwd als onderwijscapaciteit c.q. normatieve leegstand.
- Uitbreiding van het schoolgebouw in de vorm van permanente of met tijdelijke huisvesting, afhankelijk van de duur van de benodigde behoefte.

5.6 Eigendom gebouwen en bouwheerschap

De gemeente kent verschillende eigendomsconstructies. Er zijn zes MFA's waarvan de gemeente eigenaar is en die naast onderwijs ook andere partners huisvesten. Schoolbesturen hebben geen ambitie om beheerder te zijn van een MFA. Zij hechten eraan om binnen hun eigen takenpakket (onderwijs geven en onderwijsgebouw exploiteren) en de bijbehorende wetgeving te blijven.

Typisch Weststellingwerf!
Naar de toekomst geldt dat schoolbesturen enkel verantwoordelijk (kunnen) zijn voor het onderwijsdeel van een multifunctioneel gebouw. Bij kindcentra en MFA's waar ook kinderopvangpartner is, zijn de schoolbesturen bereid om ook het kinderopvangdeel voor hun rekening te nemen. Dat ligt in lijn met de visie op doorgaande leer- en ontwikkellijnen, vorming van (integrale) kindcentra en de ontwikkelingen aangaande 2-4 jarigen. Het is van belang goede afspraken vast te leggen over het construct voor de kinderopvang. Belangrijk daarbij is dat schoolbesturen geen risico dragen voor huur- en exploitatiekosten (gederfde inkomsten) bij eventuele toekomstige leegstand en hooguit een inspanningsverplichting hebben om de leegstand terug te dringen.

Voor schoolbesturen ligt het primaire belang bij integratie met kind gerelateerde partners/voorzieningen (kindcentra). Daar waar huisvesting met andere partners wordt gedeeld (MFA) is voor hen een voorwaarde dat gebouwdelen in de huisvesting onder één dak qua eigendom gescheiden zijn en afzonderlijk kunnen functioneren en geëxploiteerd kunnen worden. Partijen trekken bij huisvesting onder één dak samen op in het bouwproces om dit goed te borgen.

De volgende varianten zijn uitgangspunt, waarbij gemeente en schoolbesturen met elkaar per situatie afstemmen welke variant het beste passend is.

Zelfstandige school
Er is sprake van één schoolgebouw.
- Het schoolbestuur is bouwheer, tenzij anders overeengekomen.
- Het juridisch eigendom wordt overgedragen aan het schoolbestuur.
- De gemeente behoudt het economisch claimrecht.

(Integraal) kindcentrum
Er is sprake van één gebouw waarin één of meerdere scholen het grootste gedeelte in gebruik hebben en een gedeelte verhuurt aan kinderopvang of een andere maatschappelijke (en voor het kindcentrum relevante) partij.
- Het schoolbestuur is bouwheer, tenzij anders overeengekomen.
- Het juridisch eigendom wordt overgedragen aan het schoolbestuur.
- De gemeente behoudt het economisch claimrecht
- Afhankelijk van de afspraken aangaande de kinderopvang (zelf investeren of door de gemeente) worden hier contracten voor opgesteld conform afspraken in dit ISHP.

MFA (multifunctionele accommodatie)
Er is sprake van een gebouw waarin één of meerdere scholen zijn gehuisvest, aangevuld met andere voorzieningen dan alleen kinderopvang (bv. wijkvoorziening, dorpshuis, bibliotheek).
- De gemeente is bouwheer, tenzij anders overeengekomen.
- Het gebouw is zodanig ontworpen dat splitsing ten behoeve van eigendom, beheer en exploitatie eenvoudig te regelen is.
- Het juridisch eigendom van het onderwijsdeel en eventuele kinderopvang van het gebouw blijft in principe bij de gemeente. Als het wel naar het schoolbestuur gaat, kan dit alleen mits er een duidelijke scheiding is en passende huurcontracten zijn.
- De gemeente is en blijft eigenaar van overige gebouwdelen van andere partners.
- De gemeente behoudt het economisch claimrecht.
- Afhankelijk van de afspraken aangaande de kinderopvang (zelf investeren of door de gemeente) worden hier contracten voor opgesteld conform afspraken in dit ISHP.

Ten aanzien van **het bouwheerschap** is uitgangspunt dat gemeente en schoolbestuur hier vooraf heldere afspraken over maken en samen optrekken in het bouwproces. De gekozen projectorganisatie borgt dit. Afspraken worden vastgelegd in een nader uit te werken **projectplan**. Hierbij geldt de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs als onderlegger.

In de overeenkomst worden sowieso afspraken vastgelegd over:
- Bouwheerschap
- Financiële afspraken en verantwoording
- Afspraken omtrent de projectorganisatie en projectkaders
- Aanbestedingsvorm
- Van toepassing zijnde inkoopbeleid en inkoopvoorwaarden (in basis zijn die van de aanbestedende dienst van toepassing).

5.7 Duurzaamheid

De komende jaren staat de gemeente Weststellingwerf voor een opgave om onderwijsgebouwen aan te passen aan veranderende onderwijsbehoeften, duurzaamheidseisen, toekomstbestendigheid en maatschappelijke ontwikkelingen.

De gemeente streeft naar een gezonde en fijne leefomgeving, niet alleen voor vandaag maar juist voor de toekomst. Duurzaamheid kent een brede context. Samengevat omvat het de volgende aspecten:
- **Energie:** (o.a. energieprestatie, besparingspercentages, duurzame energie, aanvullende energiemaatregelen);
- **Gezondheid/binnenmilieu:** o.a. luchtkwaliteit, thermisch comfort, visueel comfort, akoestisch comfort;
- **Milieu:** o.a. water, afval, materialen;
- **Duurzame materialen:** o.a. FSC-hout, milieuvriendelijke verf e.d.;
- **Gebruikskwaliteit:** o.a. toegankelijkheid, functionaliteit, technische kwaliteit, schoonmaakbaarheid, sociale veiligheid;
- **Circulair bouwen:** o.a. vermindering materiaalgebruik, hergebruik van donorgebouwen, circulair slopen, gebruik van biobased/ hernieuwbare grondstoffen;
- **Aardgasloos bouwen:** o.a. afkoppelen van aardgas/voorsorteren op aardgasloos;
- **Toekomstwaarde:** o.a. toekomstgerichte functionaliteit, voorzieningen, flexibiliteit, belevingswaarde;
- **Natuurinclusief bouwen:** o.a. toevoegen biodiversiteit en groen, aanpassen aan veranderend klimaat.

In mei 2020 heeft het VNG de Sectorale Routekaart Maatschappelijk Vastgoed voor gemeenten gepubliceerd. Deze routekaart is een landelijke ambitie en is een richtlijn voor het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed. Gemeenten krijgen de opdracht om door middel een Portefeuille Routekaart te voldoen aan de landelijke ambities in 2030 en 2050. Het uitgangspunt in Weststellingwerf is dat de gemeentelijke vastgoedportefeuille in 2050 energieneutraal is.

De duurzaamheidsvisie is nadrukkelijk gekoppeld aan de concrete doelen van het Klimaatakkoord. In het collegeprogramma is de ambitie voor Klimaat en Duurzaamheid opgenomen: Van Klimaatakkoord Parijs naar een duurzaam Weststellingwerf. Het Nationaal Klimaatakkoord (reductie van 55% CO_2 uitstoot in 2030 en 95% in 2050 t.o.v. 1990) is een belangrijke leidraad voor het uitvoeren van het gemeentelijk klimaat- en duurzaamheidsbeleid. In het collegeprogramma is benoemd te werken aan de vier pijlers: energietransitie, circulaire economie, klimaat-robuust en communicatie & samenwerken. De gemeente Weststellingwerf werkt op het thema duurzaamheid samen met de gemeenten Ooststellingwerf en Opsterland.

Voor schoolgebouwen sluiten we qua duurzaamheidsambities aan bij de Sectorale routekaart voor verduurzaming van schoolgebouwen[1]. Hierin komen de PO- en VO-raad en VNG samen in actie voor duurzame schoolgebouwen.

Het ISHP is niet los te zien van de Weststellingwerfse duurzaamheidsambities. Scholen zijn 'maatschappelijke etalages' van een stad, wijk of dorp. Daar laten we zien hoe we omgaan met wat de aarde ons te bieden heeft. Dat verdient en vereist een gedegen aanpak qua duurzaamheid. Niet alleen vanuit het exploitatiebelang van scholen, maar vooral ook als voorbeeldfunctie voor de vele bezoekers ervan.

Gezond leerklimaat en energie
Een gezonde leer- en werkomgeving is onmisbaar voor het welzijn van de gebruikers. Vanuit de duurzaamheidseisen en – ambities is een slim energetisch ontwerp is van belang om te reduceren in de energielast en om de benodigde energie zo veel mogelijk zelf en lokaal op te wekken.

Typisch Weststellingwerf!
- Alle opgaven dragen bij aan CO_2-reductie (en overige broeigassen) en tegengaan van klimaatverandering. Hiermee gaat Westellingwerf voor de landelijke doelen:
  * **In 2030:** minimaal 49% CO_2-reductie in de eigen vastgoedportefeuille
  * **In 2050:** minimaal 95% CO_2-reductie, een energie neutrale en aardgasvrije vastgoedportefeuille, volledig circulair en water- & klimaat robuust.
- Uitgangspunt is minimaal ENG (energieneutraal) of ENG-gereed (als door nutscapaciteit ENG nog niet haalbaar is) bij nieuwbouw of permanente uitbreiding. Bij vernieuwbouw en renovatie minimaal BENG (bijna energieneutraal) en streven naar ENG.
- NOM (Nul op de Meter) is aanvullend mogelijk (geen eis) en verantwoordelijkheid voor schoolbesturen. Per project maakt een schoolbestuur de afweging op basis van financiële mogelijkheden, geldende wetgeving en project specifieke uitgangspunten of zij hier aanvullende investeringen voor doet.

1 *https://www.poraad.nl/bedrijfsvoering/onderwijshuisvesting/sectorale-routekaart-verduurzaming-schoolgebouwen*

- Wetgeving verplicht tot aardgasloos. Waarbij de netcongestie hierbij voor uitdagingen zorgt, naar verwachting tot minimaal 2029 en wellicht nog langer.
- Per project gemiddeld Frisse Scholen klasse B voor een gezond binnenklimaat.

Bij verduurzamings- en (ver)nieuwbouwprojecten wordt aansluiting gezocht bij ontwikkelingen in de buurt. Als bijvoorbeeld een wijk wordt aangesloten op een warmtenet, onderzoekt de bouwheer of het schoolgebouw daar ook op aangesloten kan worden.

Total Cost of Ownership (TCO) benadering
Landelijk wordt er binnen het 'Programma Onderwijshuisvesting'[2] onderzoek gedaan naar het denken in levensduurkosten (Total Cost of Ownership, TCO) en restwaarde benadering. Bij de TCO-benadering wordt breder gekeken dan alleen naar de stichtingskosten. Dat wil zeggen dat ook gekeken wordt naar:
- Onderhoud en exploitatie
- Energiegebruik
- Sloop/hergebruik
- Maatschappelijke waarde (zoals gezondheid, flexibiliteit, functionaliteit en toekomstbestendigheid)

Door deze benadering ontstaat inzicht in de werkelijke kosten én baten over de gehele levensduur van schoolgebouwen. Dit voorkomt keuzes die op korte termijn goedkoop lijken, maar op lange termijn duur blijken. Het toepassen van de TCO-benadering zorgt voor een integrale afweging, voorkomt ondoordachte keuzes en bevordert toekomstbestendige investeringen.

Typisch Weststellingwerf!
Bij (ver)nieuwbouw- en renovatieprojecten wordt de TCO-analyse waar mogelijk gedaan en betrokken bij de besluitvorming.

In dit ISHP wordt deze wijze van kijken binnen de huidige mogelijkheden meegenomen, omdat de wens er is om vanuit dit perspectief keuzes te maken. Er is echter nog onvoldoende zicht op deze thematiek als het gaat over onderwijshuisvesting. Verder onderzoek en pilotprojecten, mede vanuit het Programma Onderwijshuisvesting, zullen de komende jaren meer inzichten geven. Dit thema wordt ook op de ontwikkelagenda geplaatst.

Circulariteit
De gemeente werkt samen met de Vereniging Circulair Friesland aan de ambitie om van de provincie Fryslân de meest circulaire regio te maken. Om aan te sluiten bij de doelstelling om in 2050 volledig circulair te zijn, moeten we hierop in de projecten anticiperen. Ondanks dat de financiële mogelijkheden nog beperkt zijn en middelen in de onderwijshuisvesting (nog) ontbreken, hechten partners eraan om dit onderwerp wel in het ISHP op te nemen. Oog voor hergebruik en waardebehoud is ook in het ISHP van belang.

2 *www.pohv.nl*

Omdat kaders voor circulair bouwen (nog) niet exact gedefinieerd zijn en er geen aanvullende budgetten voor volledig circulair bouwen zijn, bekijken we per project de mogelijkheden voor circulaire toepassingen en bekostiging. Dit wordt opgenomen in de businesscase vna het project.

Typisch Weststellingwerf!
Aandacht voor circulariteit betekent voor de gemeente en de schoolbesturen nu dat we oog hebben voor:
- Gebruik van herbruikbare en losmaakbare materialen, zodat gebouwen aanpasbaar en remontabel zijn.
- Hergebruik van bestaande gebouwen en materialen waar mogelijk, om verspilling te voorkomen.
- Gebouwen als grondstoffenbank: materialen behouden hun waarde en kunnen opnieuw worden ingezet bij renovatie of sloop.

We doen dit vooralsnog binnen de huidige financiële mogelijkheden en zonder additionele middelen vanuit het Rijk. Er wordt nog niet gewerkt met toepassing van restwaarde of aangepaste afschrijvingstermijnen. Dit onderwerp staat op de ontwikkelagenda.

Netcongestie
Bij het aardgasvrij maken en daarbij het elektrificeren van de huisvesting bij renovatie en (ver)nieuwbouw kan netcongestie de uitvoering belemmeren. Er zijn een aantal beheersmaatregelen om het net optimaal te benutten, waarbij elke locatie vraagt om maatwerk. Om die reden is het van belang om al in de haalbaarheid- en initiatiefase een maatwerkplan te op te stellen en de risico's en opties tijdig in beeld te hebben.

5.8 Buitenruimte

Vergroten biodiversiteit en klimaat adaptief bouwen
In het kader van duurzaamheid zijn er naast het gebouw ook in de omgeving mogelijkheden om bij te dragen. Bij onderwijsvoorzieningen betreft dit onder meer de keuzes in de buitenruimte om het schoolgebouw.

Groenere pleinen
Schoolpleinen zijn vaak verhard ('grijs') en dragen beperkt bij aan klimatologische uitdagingen qua hittestress, wateroverlast en biodiversiteit. De gemeente en schoolbesturen hebben nog geen beleid c.q. afspraken over vergroenen van schoolpleinen. Dit onderwerp komt op de Ontwikkelagenda.

Typisch Weststellingwerf!
Bij de realisatie van projecten in dit ISHP wordt bij de uitwerking en realisatie daar waar het kan rekening gehouden met de volgende klimaat adaptieve mogelijkheden:
- Minder verhard schoolplein, meer inheemse (klim-)planten,hagen en bomen.
- Regenwater afvloeien op eigen terrein, rekening houdend met een waterbuffer zoals een wadi.
- Waar mogelijk en wenselijk toepassen van een groen dak en groene gevels.
- Plaatsen van nestkastjes en creëren van plekken voor kleine dieren, zoals egels.

Buitenspelen
De gemeente kent geen speelbeleid. Inrichting van buitenruimte bij scholen is verantwoordelijkheid van schoolbesturen.

De normen voor de buitenruimte zijn vastgelegd in de Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs. De gemeente hanteert voor de buitenruimte geen separaat c.q. vastgesteld beleid anders dan wat landelijk is afgesproken. De normafspraken voor buitenruimte in het PO zijn 3 m² (verhard oppervlak) per leerling met een minimum van 300 m². Voor scholen met meer dan 200 leerlingen kan worden volstaan met 600 m². Het VO kent geen norm.

Schoolbesturen en gemeente willen de buitenruimte graag optimaliseren om bewegen en buiten spelen te bevorderen. Dit vraagt een grotere omvang (het wordt ook intensiever gebruikt) dan de minimale norm in de verordening. Het kwaliteitskader van Ruimte OK raadt minimaal 5 m² (PO/(V)SO) / 0,8 m² (VO) per kind aan. Indien mogelijk (qua inpassing locatie/stedenbouwkundig) is het kwaliteitskader van Ruimte OK het minimale uitgangspunt. Het maximum van 600 m² verhard bij >200 leerlingen laten we daar ook los. We streven te allen tijde naar voldoende buitenspeelruimte voor de leerlingen. Binnen de mogelijkheden op de kavel.

Typisch Weststellingwerf!
Bij realisatie van ISHP-projecten wordt in samenspraak gekeken wat mogelijkheden op de locatie zijn. Voor toekomstbestendige leer- en ontwikkelomgevingen wordt er aandacht besteed aan het groen en beweegvriendelijk inrichten van de schoolpleinen. Uitgangspunten zijn:
- Ruimte voor gevarieerde speel- en leeractiviteiten.
- Ruimte voor ontspanning.
- Klimaat adaptieve elementen (bv. waterretentie, hittereductie).
- Toegankelijk, ook voor leerlingen met een beperking.
- Waar mogelijk de minimale norm van 5 m² hanteren als uitgangspunt.

5.9 Toekomstbestendig ISHP

Met dit ISHP loopt de gemeente Weststellingwerf vooruit op de wetgeving omtrent het ontwikkelen van een IHP. Met de nieuwe wetgeving “doelmatige aanpak onderwijshuisvesting” wordt de huidige jaarcyclus in de verordening voor aanvragen voor onderwijshuisvesting vervangen door een langere, meerjarige planningscyclus. Hiermee wordt voor een periode van 16 jaar een gezamenlijke planning gemaakt. Zo ontstaat er meer stabiliteit en voorspelbaarheid in de planning en realisatie van onderwijshuisvesting. Hiervan profiteren schoolbesturen en gemeente.

Tot de nieuwe wetgeving van kracht is, blijft het ISHP een consensus document waarin schoolbesturen en de gemeente met elkaar een visie op beleidskaders en een lange termijnplanning vastleggen. Het OOGO is en blijft de plek waar aanpassingen op dit ISHP besproken en doorgevoerd worden. Het ISHP is leidend en kan enkel via een OOGO tot aanpassing leiden.
Afwijken van het vastgestelde ISHP betreft enkel de volgende redenen:

- Bij leerlingengroei die niet voorzien was in het ISHP, wordt deze op basis van de onderwijshuisvestingsverordening beoordeeld.
- Spoedaanvragen die zich voordoen.
- Onvoorziene ontwikkelingen die niet zijn vastgelegd in het ISHP.

Jaarlijks programma en overzicht
In de onderwijshuisvestingsverordening is vastgelegd dat een gemeente een programma opstelt op basis van de jaarlijkse huisvestingsaanvragen van de schoolbesturen.

Hiervoor worden de volgende afspraken gemaakt:

- Schoolbesturen dienen een compacte formele huisvestingsaanvraag in, zodat het juridisch mogelijk is om ook een beschikking af te kunnen geven. De aanvraag beperkt zich tot het invullen van het aanvraagformulier en een verwijzing naar de afspraken in het ISHP. Bij een voorziene afwijking van de gehanteerde uitgangspunten voor een project in het ISHP (bv. leerlingaantal of scenario) wordt aanvullende informatie aangeleverd.
- Overige aanvragen voor voorzieningen die niet in het ISHP zijn opgenomen, worden conform de onderwijshuisvestingsverordening ingediend.
- De gemeente stelt op basis van de aanvragen het programma en het overzicht op. Deze worden besproken in het OOGO (aanvragen in lijn met het ISHP staan niet opnieuw ter discussie en worden ter kennisgeving gedeeld).

OOGO en actualisatie ISHP
Gemeente en schoolbesturen spreken af het volgende af:

- Er is minimaal eenmaal per jaar een OOGO.
- Elk jaar, tijdens het OOGO, worden de projecten voor het volgende jaar geactualiseerd. Bij deze projecten worden de prognoses en financiën getoetst en waar nodig aangepast.
- Planning van dit ISHP bespreken voor het komende jaar en de volgende jaren.
- Prognoses worden 2-jaarlijks geactualiseerd op basis van de 1 oktobertelling.
- Elke 4 jaar vindt er een actualisatie van het ISHP plaats. Hierbij worden visie, prognoses, financiën, begrotingsbedragen en de planning uitgewerkt.
- Het juridische vangnet van de onderwijshuisvestingsverordening blijft onder dit ISHP liggen als borging van de onderwijshuisvesting in de gemeente. Als gemeente en schoolbesturen er niet samen uitkomen, wordt teruggevallen op de onderwijshuisvestingsverordening.

Aanpassingen in het ISHP worden bij het College ter goedkeuring voorgelegd.

Projectplan
Gemeente en schoolbesturen willen de taken en uitgangspunten over een onderwijshuisvestingsproject goed met elkaar vastleggen. Heldere afspraken, duidelijke kaderstelling en verdeling van taken en verantwoordelijkheden zijn daarbij essentieel. In de komende jaren staan diverse projecten op stapel. Om de benodigde afspraken goed en uniform vast te leggen, spreken gemeente en schoolbesturen af het komende kalenderjaar de inhoud van **het projectplan** met elkaar te formuleren. Dit projectplan wordt dan voor alle aanstaande projecten als basis gebruikt om afspraken vast te leggen. Dit onderwerp is ook toegevoegd aan de Ontwikkelagenda.

Het projectplan wordt bij voorkeur twee jaar voorafgaand aan de geplande (ver)nieuwbouw opgestart. De kosten worden gedragen door de bouwheer en betaald uit het voorbereidingskrediet voor het project. In principe start de bouwheer een projectplan op.

5.10 Bouwvormen

In dit ISHP worden de volgende bouwvormen onderscheiden:

- (vervangende) nieuwbouw, vernieuwbouw of uitbreiding
- (levensduurverlengende) renovatie
- Upgrade

(ver)Nieuwbouw
Bij nieuwbouw of vernieuwbouw wordt de levensduur verlengd met minstens 40 jaar.

Renovatie
Renovatie is een grootschalige, integrale aanpak van een bestaand gebouw waarmee we de levensduur verlengen met minstens 25 jaar en het gebouw indien mogelijk weer voldoet aan actuele functionele en technische kwaliteitseisen. Om meerdere redenen wordt hier steeds vaker voor gekozen:

- Duurzaam alternatief voor nieuwbouw (hergebruik bestaand vastgoed en materialen.
- Geeft schoolbesturen meer flexibiliteit en zo kunnen ze (nog) meer inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen. De termijn van renovatie is korter dan voor nieuwbouw, waardoor een reëlere inschatting te maken is over deze ontwikkelingen.
- Een gebouw, plek en functie blijft behouden. Dit is bv. het geval bij een (gemeentelijk) monument, een beschermd dorpsgezicht of andere culturele waarde van een object.
- Alhoewel de inhoud leidend is, kan renovatie ook financieel voordeel bieden. Denk aan kosten voor tijdelijke huisvesting,

hergebruik van materialen, flexibel bouwen of stedenbouwkundige voordelen (opbrengsten vrijkomende locaties).
- Sommige onderwijsvoorzieningen hebben normatieve overcapaciteit die bij vervangende nieuwbouw verloren gaat omdat dan 'op de norm' wordt gebouwd. Wanneer overcapaciteit qua exploitatie te dragen is, heeft dit voor hedendaagse onderwijs vaak meerwaarde.
- Renovatie kan soms sneller en tijd besparen.
- De afweging voor (vervangende) nieuwbouw of renovatie is in dit ISHP door gemeente en schoolbesturen samen gemaakt. Voor renovatie gelden dezelfde ambities als bij nieuwbouw. Dus ook hiervoor geldt dat een gebouw na renovatie, bij voorkeur, voldoet aan de ENG-eisen. Mocht dat technisch niet haalbaar zijn, dan wordt op basis van argumenten het ambitieniveau of de bouwvorm aangepast. Dit gebeurt in gezamenlijk overleg. Wanneer een schoolbestuur bij renovatie inzet op een NOM-gebouw, zijn de meerkosten om van ENG naar NOM te komen voor rekening van het schoolbestuur. Dit geldt ook bij nieuwbouw.

Upgrade
In sommige situaties is een huisvestingsingreep wel noodzakelijk, maar is (ver) nieuwbouw of renovatie op dit moment geen passende, toekomstbestendige keuze. Bijvoorbeeld als de toekomstige instandhouding van een kleine school onduidelijk is. In dat geval kunnen gemeente en schoolbestuur ervoor kiezen om een tussentijdse upgrade te doen waarmee het gebouw voor een periode van ca. 10 jaar vooruit kan. De te nemen maatregelen zijn maatwerk.

Tussentijdse verduurzaming en vervolgonderzoek in blok 1
We streven binnen het ISHP-tijdpad te zorgen dat alle onderwijshuisvesting aan de gezamenlijke ambities voldoet. Sommige gebouwen zitten rond de helft van hun levensduur. Deze zijn vaak qua duurzaamheid nog niet op het niveau van het ISHP. Schoolbesturen staan hier voor keuzes over onderhouds- en vervangingsinvesteringen. Het is zaak die keuzes af te stemmen op het toekomstige huisvestingsscenario en slim combinaties te zoeken met de verduurzamingsopgave. Voor de meeste gebouwen voor (bewegings)onderwijs is een huisvestingsscenario (bouwvorm) als uitgangspunt gekozen en zijn investeringen integraal geraamd. Voor te verduurzamen gebouwen zijn de kosten nog niet geraamd. In het ISHP is in blok 1(2026-2029) een verduurzamingsonderzoek opgenomen voor aanscherping van definities, een technische scan van gebouwen, raming van kosten en het opstellen van een dekkingsplan. Ook subsidiemogelijkheden en eigen bijdragen van schoolbesturen in relatie tot de meerjaren onderhoudsplanningen worden daarin meegenomen. Zo kan een gezamenlijke 'routekaart voor de verduurzaming' worden geïntegreerd in het ISHP.

Voor de bijbehorende financiële consequenties, zie hoofdstuk 8.

5.11 Kwaliteitsniveau ISHP 'Typisch Weststellingwerf'

De onderwijsvoorzieningen in Weststellingwerf leveren een belangrijke bijdrage aan het woon-, werk- en leefmilieu. Het maatschappelijke kapitaal dat nodig is om deze voorzieningen (inclusief bewegingsonderwijs) op orde te brengen en houden, vraagt van zowel de gemeente als de schoolbesturen zorgvuldige afwegingen en keuzes. Integraal en vanuit een langjarige, samenhangende visie met commitment over afspraken voor een periode van 16 jaren.

In dit ISHP zijn gezamenlijk inhoudelijke, financiële en planningsafspraken gemaakt ten aanzien van opgroeien en ontwikkelen, duurzaamheid en (onderwijs)huisvesting. Dit afsprakenkader is onder de noemer 'typisch Weststellingwerf' uitgewerkt. Het bestaat uit kenmerken die iedereen belangrijk vindt en zoveel mogelijk nastreeft:

Weststellingwerf

- **Duurzaam**
  Voorzieningen hebben een gezond binnenklimaat, zijn flexibel/aanpasbaar en 'groen'. Gebouwen en hun omgeving sluiten optimaal aan bij eisen, ambities en opgaven qua duurzaamheid (energie, klimaatadaptatie & biodiversiteit en circulariteit)
- **Passend**
  Gebouwen zijn passend bij de functie en afgestemd op de behoefte
- **Stimulerend**
  Voorzieningen bundelen krachten en expertise voor kinderen en jongeren van 0–18 jaar; het is een inspirerende ontmoetingsplek voor iedereen, die uitnodigt tot ontwikkeling en verbinding
- **Minimaal ENG**
  Bij nieuwbouw (mogelijk NOM door eigen bijdrage van het schoolbestuur) en zo mogelijk ook bij renovatie

Verder gelden bij dit afsprakenkader de volgende uitgangspunten:

Kwantiteit
Er zijn voldoende toekomstbestendige schoolgebouwen en gymzalen voor alle huidige en toekomstige leerlingen. Door te anticiperen op groei/krimp (m2) wordt de aansluiting van vraag en aanbod verbeterd. Door ook leegstand te betrekken bij de capaciteitsvraagstukken, wordt gestreefd naar een zo efficiënt mogelijke inzet van beschikbare voorzieningen en middelen. Daarom investeert de gemeente alleen in scholen waarvan de leerlingenprognoses aangeven dat de school toekomst heeft. Een aanvulling op deze afspraak betreft de zeer oude gebouwen waar het voortbestaan ter discussie kan staan. Voor deze gebouwen geldt dat deze in aanmerking kunnen komen voor een upgrade voor een periode van 10 jaar.

Kwaliteit
Er is sprake van een kwalitatief goed gebouw als de functionaliteit, techniek en beleving met elkaar in balans zijn. Het Kwaliteitskader Huisvesting van Ruimte OK 2025[3] beschrijft dit uitgebreid. Hierin zijn ook de uitgangspunten van Frisse Scholen verwerkt. Het ISHP stelt zich als doel om gedurende de looptijd te zorgen voor een onderwijslandschap met duurzame, passende en stimulerende gebouwen dat voldoet aan de uitgangspunten van het kwaliteitskader (inclusief de uitgangspunten van Frisse Scholen klasse B (gemiddeld)). Dit met inachtneming van ieders eigen verantwoordelijkheid.

Realistisch financieel kader
Het financiële kader dat bij de ambities in Weststellingwerf hoort, is realistisch en sluit aan bij actuele kengetallen, ervaringscijfers en werkelijke kosten. Daarmee worden in dit ISHP de VNG-normbedragen losgelaten. Ook op basis van de verordening was investeren op basis van 'werkelijke kosten' (altijd al) mogelijk en ook door de gemeente Weststellingwerf regelmatig gekozen in de afgelopen jaren. In dit ISHP is gekozen voor de normen van het Bureau Documentatie Bouwwezen (BDB) uit het Kwaliteitskader Huisvesting van Ruimte OK.

Planning
Het ISHP heeft een looptijd van 16 jaren. Gemeente en schoolbesturen stemmen hier hun financiële planning op af. Dat vereist wederzijds vertrouwen. Zo kan de gemeente de investering in de gebouwen voor haar rekening nemen en kunnen de schoolbesturen daaraan bijdragen. Het uitvoeringsplan dat voortvloeit uit dit ISHP is de leidraad voor de toekomst.

3 https://www.ruimte-ok.nl/sites/default/files/2025-05/Kwaliteitskader_Huisvesting_2025_Def.pdf

6

6. Bewegingsonderwijs

De gemeente moet voorzien in genoeg ruimte voor bewegingsonderwijs.Landelijk en ook in Weststellingwerf is er toenemende aandacht voor sport en bewegen.

Bewegingsonderwijs
Vanaf 2023 zijn basisscholen in Weststellingwerf, net als in de rest van Nederland, verplicht om minimaal 2 lesuren bewegingsonderwijs per week te geven aan hun leerlingen. Deze wettelijke norm betekent in de praktijk twee keer 45 minuten per week, dus in totaal 90 minuten bewegingsonderwijs per week per groep leerlingen van groep 3 tot en met 8. Hoewel in lokale beleidsregels soms wordt gesproken over klokuren (bijvoorbeeld minimaal 1,5 klokuur per week voor leerlingen van 6 jaar en ouder), volgt de landelijke verplichting sinds 2023 het aantal lesuren, niet klokuren. Een lesuur wordt doorgaans als 45 minuten gerekend, maar mag door de school langer zijn.

Voor het voortgezet onderwijs (vo) geldt sinds de reparatiewet van april 2024 een duidelijke landelijke urennorm voor lichamelijke opvoeding (LO). Scholen moeten het vak LO elk leerjaar en gespreid over de weken van het schooljaar aanbieden.
De inspectie hanteert daarbij de volgende richtlijnen, uitgaande van lesuren van 50 minuten en 40 schoolweken per jaar:

- **vmbo:** gemiddeld 2,5 uur per week
- **havo:** gemiddeld 2,2 uur per week
- **vwo:** gemiddeld 2 uur per week

Deze norm geldt voor alle leerjaren, behalve het examenjaar, waar LO tot halverwege het jaar moet worden aangeboden.

Capaciteitsonderzoek sportaccommodaties Weststellingwerf
In maart 2025 heeft het Mulier Instituut een notitie[1] geschreven. Onderdeel daarvan is een capaciteitsonderzoek naar de binnensportaccommodaties. De voor onderwijs relevante conclusies zijn als volgt:

- De bezettingsgraad van gymzalen verschilt fors per locatie. Met name in de kleinere dorpen is de bezetting lager (maximale (100%) bezetting van een gymzaal voor bewegingsonderwijs is 26 klokuren).
- 5 scholen zitten op afstand van een gymvoorzieningen. Leerlingen worden hier met de bus vervoerd naar de gymvoorziening. Nadeel is dat dit de nodige onderwijstijd in beslag neemt en kosten voor leerlingvervoer met zich meebrengt.

Capaciteitsonderzoek bewegingsonderwijs
Op basis van de leerlingprognoses, de onderwijshuisvestingsverordening en de beleidsregel bekostiging bewegingsonderwijs, is het aantal klokuren bewegingsonderwijs bepaald. Uitgangspunt is dat de totale maximale capaciteit van een sportaccommodatie als volgt is:

- 26 klokuren voor primair onderwijs.
- 40 klokuren voor voortgezet onderwijs.

In de tabel in **bijlage 3** is een overzicht opgenomen van de klokuren en op basis van de actuele roosters aangegeven welke scholen waar gymmen.

Op basis van de leerlingenprognoses verwachten we niet dat er extra gymcapaciteit nodig is. Dit moet echter periodiek geactualiseerd en gemonitord worden in relatie tot woningbouwontwikkelingen en leerlingenprognoses.

- Kijkend naar capaciteit en bezetting is er de komende jaren in de dorpen en in Wolvega voldoende capaciteit.
- Bij verhuizingen/verschuivingen of woningbouw is het zaak de bezetting van de sportvoorzieningen te monitoren.
- Bij investeringen in sportaccommodaties moet een goede afweging worden gemaakt in relatie tot de benodigde capaciteit, bereikbaarheid (reisafstanden, leerlingenvervoer) en de kosten voor de investering versus kosten voor leerlingvervoer.

Eigendom, beheer en voorwaarden huisvesting
Gymzalen en sporthallen kennen verschillende eigenaren. De meeste zijn eigendom van de gemeente en worden ook door de gemeente (afdeling Vastgoed) beheerd. Enkele gymvoorzieningen zijn eigendom van de schoolbesturen of een derde. Als een school eigenaar is van een gymzaal, ontvangt zij een klokurenvergoeding voor de instandhouding van de gymzaal.

Om huisvestingsmaatregelen voor bewegingsonderwijs te bepalen zijn een aantal beleidsregels door gemeente en schoolbesturen vastgelegd:

- Voorzieningen worden benut door scholen die zo nabij mogelijk gelokaliseerd zijn (logische geografische benutting).
- Voorzieningen zijn functioneel ingericht (passend bij de behoefte).
- Voorzieningen zijn duurzaam en comfortabel (vooral qua ventilatie).
- Bewegingsonderwijs kan ook buiten plaatsvinden (past bij ‘bewegend leren’ dat op steeds meer scholen wordt ingezet in het curriculum).

Gemeentelijke gymzalen die verouderd zijn of niet meer voldoen aan de huidige eisen worden - indien mogelijk en noodzakelijk - aangepast. Eventuele verduurzaming van gymzalen i.c.m. regulier onderhoud moet bekostigd worden via de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed. Gymzalen die onderdeel zijn een ISHP-project worden gelijktijdig meegenomen.

In de scenarioplanning in dit ISHP zijn voor een aantal gymzalen maatregelen opgenomen voor (vervangende) nieuwbouw, renovatie of vernieuwbouw. Dat betreft enkel locaties die niet in eigendom van derden zijn of waar de gemeente een huisvestingsverantwoordelijkheid heeft.

1 Ruimte voor sport in Weststellingwerf, inzichten voor nieuw sportaccommodatiebeleid

7

7. Scenario’s en meerjarenplanning

Het voornemen is om in 2026-2041 te investeren in onderwijshuisvesting om te komen tot duurzame, passende en stimulerende voorzieningen. De projecten en maatregelen zijn tot stand gekomen in co-creatie met het onderwijsveld. Er is bepaald hoe huisvestingsknelpunten op te lossen en ambities te realiseren. Samen is nagedacht over een realistische prioritering en planning en een efficiënte en effectieve inzet van middelen.

Uitvoeringsprogramma
In het ISHP is er onderscheid tussen diverse soorten maatregelen en scenario’s:

- **Aanpassingen:** geschikt maken van bestaande onderwijshuisvesting (herschikking of uitbreiding binnen bestaande voorzieningen).
- **Uitbreiding:** het uitbreiden van bestaande onderwijshuisvesting.
- **(ver)nieuwbouw:** nieuwbouw of vernieuwbouw op huidige of nieuwe locatie (levensduur 40 jaar).
- **Renovatie:** grootschalige, integrale aanpak van bestaande onderwijshuisvesting waarmee de levensduur verlengd wordt met tenminste 25 jaar, het gebouw weer voldoet aan de actuele functionele en technische kwaliteitseisen en ruimtelijk op maat wordt gemaakt.
- **Upgrade:** kleinschalige maatwerk aanpak van bestaande onderwijshuisvesting waarmee de levensduur verlengd wordt met ca. 10 jaar en het gebouw ruimtelijk, functioneel en technisch passender wordt gemaakt.
- **Verduurzaming/optimalisatie:** verduurzaming/optimalisatie: upgraden van bestaande onderwijshuisvesting qua duurzaamheid (optimalisatie van BENG naar ENG) en binnenklimaat.
- **Afstoten:** afstoten van bestaande onderwijshuisvesting.

In de factsheets (**bijlage 1**) zijn de maatregelen per school weergegeven. In het volgende overzicht is het uitvoeringsprogramma voor 2026-2029 (blok 1) en 2030-2041 (blok 2, 3 en 4) opgenomen. Hierin zijn de voorgenomen projecten beschreven en in de tijd uitgezet. **Bijlage 4** bevat een uitgebreider overzicht van dit programma inclusief de investering per project.

Onderbouwing plannen
In de factsheets en het uitvoeringsprogramma zijn voorgenomen projecten op hoofdlijnen beschreven. Voor een realistische raming van de benodigde investeringen zijn voor elk project uitgangspunten bepaald. Op onderdelen betreffen het nog aannames en is een inschatting gedaan. Het gaat dan bijvoorbeeld om:

- Het al dan niet samenvoegen van scholen samen onder één dak.
- Inschatting van de omvang i.r.t. te ontwikkelen woningbouwprogramma's.
- Het bepalen van de locatie voor nieuwbouw.
- Benodigde tijdelijke huisvesting.
- Realisatie van ruimte voor opvang en wijkvoorzieningen.
- Aanpassingen van de openbare ruimte (verkeer, parkeren, pleinen).

De gehanteerde uitgangspunten zijn ook afgestemd met de schoolbesturen.

Disclaimer verduurzaming
De planning van de verduurzamingsslag is mede afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek in blok 1. Mogelijk slaagt het (zoals nu in de scenarioplanning ook aangegeven) niet om alle schoolgebouwen voor 2035 verduurzaamd te hebben in lijn met het Klimaatakkoord van Parijs.

Meerjarenprogramma ISHP 2026-2041

Scholen / Gebouw	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041
		BLOK 1				BLOK 2				BLOK 3				BLOK 4			
Basisschool Matthijsje	N																
CBS De Wegwijzer (MFA Futura)																	
JKC Sint Franciscus	U																
JKC Sint Franciscus		O									vb	AP/V					
CBS De Adelaar		O		vb		N											
Daltonbasisschool Fredericus		O		vb		N											
IKC Scholtens		O				V				vb		N					
OBS De Aventurijn (MFA 3 Turven)		O				V										O	
OBS Dorpsschool De Blesse		O			vb	AP/UP?											
Dalton OBS De Oosterbrink (MFA Boijl)	vb	AP															
Dalton OBS De Oosterbrink (MFA Boijl)		O				V											
OBS De Velden										vb		N					
OBS Vensterschool	vb	AP		O		V										O	
OBS De Striepe						O	vb		N								
OBS Heidepolle (MFA Futura)		O				V											
Dalton OBS Wolvega Zuid	vb		N														
OBS Tuindorp (MFA Vlindertuin)	vb	U | V															
OBS Tuindorp (MFA Vlindertuin)		O				V											
OBS Dorpsschool	O	vb		N													
OBS De Lamer		O			vb	AP/UP?											
OBS 't Holtpad (MFC De Nije Stienze)		O				V										O	
OBS De Klaeter		O			vb	AP/UP?											
Linde College		O				V											
Linde College																O	
SBO De Triade	vb	AP		O		V											
Algemeen - verduurzamingsonderzoek		O															
Algemeen - capaciteit uitrol ISHP	€																
		BLOK 1				BLOK 2				BLOK 3				BLOK 4			

Bewegingsonderwijs / Gebouw	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041
		BLOK 1				BLOK 2				BLOK 3				BLOK 4			
Gymzaal Striepe						O	vb		N								
Gymzaal Lamer		O			vb	AP/UP?											
Gymzaal Steggerda		O		vb		N											
Gymzaal De Blesse		O			vb	AP/UP?											
Gymzaal Heide	O	vb		N													
Gymzaal Zuid	vb		N														
Sporthal Oolde Steeense																	
Sporthal Ni'je Steense																	
Sporthal Linde College		O				V										O	
Gymzaal Terra College																	
Sporthal de Duker																	
Gymzaal de Duker																	
Gymzaal Matthijsje	N																
Sporthal De Schakel																	
Gymzaal de Triade																	
		BLOK 1				BLOK 2				BLOK 3				BLOK 4			

Toelichting

N	N = nieuwbouw/vernieuwbouw
R	R = levensduurverlengende renovatie (incl. verduurzaming)
AP/UP	AP = aanpassing / upgrade
U	U = uitbreiding
V	V = verduurzaming/optimalisatie binnenklimaat
vb	vb = start voorbereiding (voorbereidingskrediet)
O	O = onderzoek (bv. verduurzaming, instandhouding, visie, scenario, locatie)
A	A = afstoten
...	grijs = ontwikkeling nog onzeker (financieel nog niet doorgerekend)

** NB: per aug. '25 zijn Cbs de Adelaar en Cbs de Wegwijzer samengegaan in fusieschool **Cbs de Patrijs** op locatie van vml. Cbs de Adelaar (bij de eerstvolgende actualisatie van het IHP wordt deze wijziging verwerkt).*

8

8. Financiën

8.1 Kaders en uitgangspunten

Het meerjaren huisvestingsprogramma is financieel doorgerekend en vertaald in te verwachten investeringskosten. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

Kwaliteitsuitgangspunten

- **(ver) Nieuwbouw en uitbreiding (permanent):** minstens ENG en zoveel als mogelijk minimaal gemiddeld klasse B Frisse scholen.
- **Levensduurverlengende renovatie**: minstens BENG, zo mogelijk ENG & Frisse Scholen.
- **Upgrade:** zoveel als mogelijk BENG en Frisse scholen.
- **Verduurzaming/optimalisatie binnenklimaat:** minstens BENG, zo mogelijk ENG en Frisse Scholen.

Afschrijvingstermijnen

- **(ver)Nieuwbouw/uitbreiding (permanent):** 40 jaar.
- **Levensduurverlengende renovatie:** 25 jaar.
- **Upgrade:** 10 jaar.
- **Aanpassingen (verduurzaming/optimalisatie binnenklimaat):** n.t.b. (in combinatie met verduurzamingsonderzoek).
- **Aanpassingen openbare infra:** 25 jaar (infra voor zover niet schoolpleinen 'binnen de hekken' betreft).

Normbedrag per m² nieuwbouw

- **PO/VO:** norm BDB (Kwaliteitskader RuimteOK '25, levensduurscenario voor basisreferentie + kwaliteitskader, prijspeil jan. '25, geïndexeerd naar jan. '26

o.b.v. BDB-forecast).
- **SBO:** toeslag op norm BDB (% o.b.v. verschil PO VNG bij zelfde m²).
- **Grondslag (permanente huisvesting):** als grondslag voor de berekening wordt conform de verordening uitgegaan van de normatieve ruimtebehoefte behorend bij het gemiddelde leerlingenaantal gedurende de komende 15 jaren.
- **Aanvulling:** Het staat de schoolbesturen (binnen wettelijke kaders) vrij om het normbedrag aan te vullen met eigen middelen.

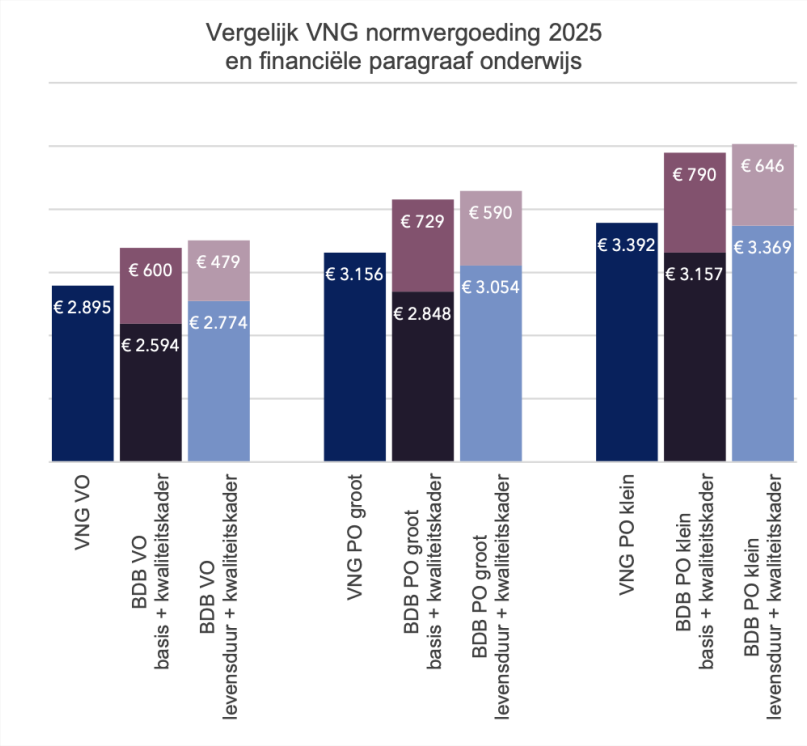
Vergelijk normbedragen VNG & RuimteOK

Onderstaande figuur geeft de normbedragen van RuimteOk weer. Voor PO en VO is dit gebaseerd op referentiegebouwen van 221 leerlingen (PO klein, 1.312 m² bvo, 8 lokalen), 442 leerlingen (PO groot, 2.423 m² bvo, 16 lokalen), resp. 693 leerlingen (VO havo-vwo, 5.000 m² bvo, 30 lokalen).

Voor VO-scholen met minder dan 500 leerlingen hanteren we de PO-normbedragen. Bij kleine scholen (< 50 leerlingen) of kleinschalige uitbreidingen is het aannemelijk dat de feitelijke kosten hoger zijn dan het normbedrag.

De normbedragen in de tabellen zijn van prijspeil jan. '25 (KKHV RuimteOK, mei '25).

Figuur 1. Vergelijking VNG normering en BDB bedragen per m2 bvo. Prijspeildatum januari 2025, bedragen inclusief btw (Kwaliteitskader Huisvesting RuimteOK, mei '25)

Normbedrag per m² levensduurverlengende renovatie
- **Bedrag:** 65% van het budget voor (ver)nieuwbouw.
- **Grondslag berekening:** er wordt uitgegaan van de normatieve ruimtebehoefte behorend bij het gemiddelde leerlingenaantal gedurende de komende 15 jaren.
- **Inpassingsmarge:** we houden rekening met 10% inpassings-verlies aanvullend op de normatieve ruimtebehoefte. Over nut, noodzaak en wijze van financiering van de renovatie van de normatieve overcapaciteit worden per project nadere afspraken gemaakt tussen gemeente, schoolbestuur en eventuele externe huurpartners zoals de kinderopvanginstellingen. Het staat schoolbesturen vrij dit renovatiebedrag aan te vullen met eigen middelen, mits toegestaan vanuit de wetgeving.

Normbedrag per m² upgrade
- **Bedrag:** maatwerk (raming o.b.v. noodzakelijke aanpassingen indien bekend, anders schatting 25% (ver)nieuwbouwnorm.

BENG, ENG & NOM
- **ENG & NOM:** verwachting is dat duurzaamheidsinvesteringen in gebouwen niet leiden tot 'winst' voor schoolbesturen. Middelen van schoolbesturen voor de gebouwexploitatie zijn al ontoereikend en grote exploitatievoordelen in energie en onderhoud zijn niet direct te verwachten. Ook speelt het investeringsverbod van schoolbesturen een rol. De normvergoeding gaat mede daarom uit van ENG.
  - ENG: bekostigt gemeente;
  - Maatregelen ambities boven ENG: bekostigt schoolbestuur (zij maken bij project afweging of NOM wenselijk en haalbaar is rekening houdende met de wettelijke vereisten).
- **(B)ENG en verduurzaming/optimalisatie binnenklimaat:** bij alle (ver)nieuwbouw- en renovatieprojecten is dit meegenomen.
- **Aanvullend onderzoek:** er zijn ook gebouwen die niet op (B)ENG- niveau zijn en in blok 1-4 niet zijn opgenomen voor renovatie of (ver)nieuwbouw. Voor deze gebouwen gaan we in blok 1 onderzoek doen naar verduurzamings-/ optimalisatiemogelijkheden. Eventuele uitvoering van maatregelen is beoogd in blok 2-4. Kosten daarvan zijn nog niet geraamd, omdat maatregelen lastig in te schatten zijn. Dit vraagt nader onderzoek naar bijvoorbeeld de gebouwconstructie, installaties en terugverdientijd. Bij de volgende vierjaarlijkse actualisatie van het ISHP worden de uitkomsten van het onderzoek meegenomen.

Investeringsbedragen en berekening kapitaalslasten
- **Investering:** normbedragen (prijspeil jan. '26) zijn voor dekking van stichtingskosten voor de bouw van gebouw en schoolplein. Ze bestaan uit bouwkosten, directiekosten en bijkomende kosten zoals honoraria voor architect en adviseurs, onvoorzien, leges en nutsvoorzieningen.
- **BTW:** bedragen zijn inclusief BTW.

- **Rekenrente:** 1,5%.
- **Prijsindexering:** voor de actualisatie van de normbedragen wordt de prijsindex (conform BDB) en actualisatie van de normen van RuimteOK gevolgd. Er is geen indexering in het ISHP toegepast (indexering gebeurt jaarlijks bij de kadernota).
- **Afschrijvingsmethode:** lineair.
- **Eenmalige lasten:** lasten die niet geactiveerd mogen worden (bijvoorbeeld huur tijdelijke huisvesting, verhuiskosten).
- **Boekwaarden:** afboeking van restant boekwaarden is meegenomen.
- **Prijspeil normbedrag voor project:** voor projecten geldt het prijspeil van het normbedrag van het jaar waarin het (Definitief) Ontwerp wordt aanbesteedt als uitgangspunt voor de budgetbepaling.

Bijkomende kosten
Voor de volgende onderdelen zijn separate budgetten geraamd aanvullend op de normbedragen.
- **Extra projectondersteuning/ambtelijke inzet:** voor de uitrol van het ISHP is in blok 1 tot en met 3 jaarlijks een aanvullend budget opgenomen voor extra capaciteit/inhuur.
- **Verduurzamingsonderzoek:** in blok 1 is een aanvullend budget opgenomen voor het in samenspraak met de schoolbesturen uitvoeren van een verduurzamingsonderzoek voor een aantal schoolgebouwen en gymzalen.
- **Openbare infra:** aanpassingen aan de openbare inrichting voor parkeren, halen en brengen, verkeer met betrekking tot het onderwijshuisvestingsproject (met uitzondering van schoolpleinen 'binnen de hekken' dat onderdeel is van het normbedrag).

Overige bijkomende kosten
Alhoewel is getracht zo goed mogelijk een inschatting te maken, is het op voorhand niet goed mogelijk alle bijkomende kosten in te schatten en te ramen. Daarom is voor bijkomende kosten over het gehele ISHP een opslag van 10% opgenomen. Dit betreft bijkomende kosten voor:
- Tijdelijke huisvesting.
- Verhuizen.
- Verwerving van grond.
- Sloop van gebouwen op beoogde bouwlocatie en bouwrijp maken.
- Investeringen voor bredere voorzieningen voor kinderopvang of wijk/buurt (uitgangspunt is dat hier een marktconforme huur tegenover staat).
- Onderzoekskosten (bv. onderzoek locatie of scenario vernieuwbouw/nieuwbouw).

Exclusief
Bij de normbedragen en 10% bijkomende kosten is nog **geen rekening gehouden met extra bijkomende kosten voor:**
- Asbestsanering, archeologische vondsten, bodemverontreiniging, paalfundering.
- Losse inrichting gebouw en terrein (onderwijsleerpakket en meubilair).
- Gemeentelijke plan- en apparaatskosten (met uitzondering van de hierboven genoemde ambtelijke ondersteuning/projectleiding in relatie tot de uitvoeringsplanning).
- Extra kosten voor specifieke stedenbouwkundige eisen (beeldkwaliteitplan).
- Extra kosten als gevolg van netcongestieproblematiek.
- Vergroening van (school)pleinen.
- Opslag voor inclusie op normatieve m² (maatwerk, indicatie gemiddeld 5%).

De bijkomende kosten zijn voor rekening van de gemeente. Dit met uitzondering van de kosten voor de losse inrichting van gebouw en terrein (meubilair en speeltoestellen), voor zover het niet de eerste inrichting (bekostiging) betreft.

Overige aanvullende dekkingsmogelijkheden
- Subsidies (bv. verduurzaming, energie).
- Eigen bijdragen van schoolbesturen.
- Verlenging van afschrijvingstermijnen.
- Toekennen van restwaarde aan gebouwen bij circulair bouwen (in de huidige financiële verordening wordt afgeschreven naar nul; de gemeente wil de mogelijkheden wel verkennen i.r.t. tot de circulaire ambities).
- Voordelen standaardiseren procedures en bouwwijzen (wordt nu landelijk onderzocht).

Bijkomende kosten en aanvullende dekkingsmogelijkheden worden per project inzichtelijk gemaakt als de projecten in de voorbereidingsfase komen.

8.2 Eigen bijdrage schoolbesturen

Schoolbesturen staan enkel aan de lat voor investeringen in maatregelen voor ambities hoger dan ENG, investeringen in de losse gebouwinrichting en speeltoestellen op het plein (voor zover het geen 1e inrichting betreft).

Schoolbesturen hebben soms enkele mogelijkheden om aanvullend te investeren in onderwijshuisvesting en een aanvullende bijdrage te leveren aan (vervangende) nieuwbouw of renovatie. De schoolbesturen zijn bereidwillig binnen hun mogelijkheden te kijken of en hoe zij kunnen bijdragen. Zij dragen sowieso ook al het nodige bij in de voorbereiding en uitvoering van alle onderwijshuisvestingsprojecten (bv. inzet stafbureau, investering in inrichting gebouw en speelterrein). Voorafgaand aan investeringen in huisvesting is het raadzaam goedkeuring van de eigen accountant te vragen.

8.3 Meerjaren investering

Financiële gevolgen en effect op gemeentelijke begroting
Er zijn normaliter drie momenten waarop een huisvestingsproject voor onderwijs concrete financiële gevolgen heeft. Voor de initiatief- en ontwerpfase is een bouwvoorbereidingskrediet nodig. Als het gebouwontwerp is afgerond en goedgekeurd, worden na de aanbesteding alle middelen beschikbaar gesteld aan de bouwheer (minus bouwvoorbereidingskrediet). De gemeente kan alleen een beschikking voor bouwmiddelen afgeven als er genoeg investeringskrediet beschikbaar is. Bij oplevering worden investeringen geactiveerd en op de gemeentelijke balans gezet.

Totale investering
De uitvoering van dit ISHP vraagt een totale investering van ca. €49,8 miljoen voor de komende 16 jaar (exclusief indexering, prijspeil jan. '26). Dit bedrag betreft de optelsom van structurele en incidentele lasten en is inclusief hiervoor genoemde bijkomende kosten (genoemde posten en 10% opslag).

Lasten (structureel en incidenteel) en dekking
Tabel 5 geeft de benodigde investeringen en de daarbij behorende structurele en incidentele lasten voor onderwijshuisvesting weer. In bijlage 4c zijn de investeringen per project opgenomen.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen investeringskredieten, structurele- en incidentele lasten. Bij de voorjaarsnota 2024, kadernota 2025/2026 en begroting 2025/2026 zijn reeds investeringskredieten met bijbehorende kapitaallasten beschikbaar gesteld voor het ISHP. Deze worden in bovenstaande tabel in mindering gebracht op de benodigde middelen. Daarnaast is het nodig dat huidige investeringen, die waarschijnlijk niet in stand blijven door uitvoering van het ISHP, worden afgeboekt. Dit is een eenmalige afboeking wat zorgt voor een vrijval van kapitaallasten. Ook is een inschatting gemaakt van mogelijke investeringen in de infrastructuur per huisvestingslocatie. En is ook personele inzet en een onderzoeksbudget geraamd. Dit alles samen zorgt voor een compleet financieel beeld bij de meerjarenplanning van het toekomstbestendige ISHP.

8.4 Looptijd ISHP

Looptijd plan en dekkingsperiode
Dit ISHP heeft een looptijd tot 2041. Dit biedt gemeente én schoolbesturen de kans om structureel rekening te houden met de gevraagde investeringen over een langere periode. Als partners het eens zijn over de inhoud, de planning en financiële consequenties die daaraan gekoppeld worden, kunnen middelen gereserveerd worden en zijn de investeringen verantwoord om te doen. Beoogd wordt om via de meerjarenbegroting van de gemeente telkens voor een periode van vier jaren budgetten te ramen. Tegelijkertijd blijft de intentie bestaan om tot totale planuitvoering te komen, zodat schoolbesturen en gemeente in staat zijn tijdig te anticiperen op deze projecten.

Tabel 5. Investeringen en jaarlasten onderwijshuisvesting

x € 1.000

Investering	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041
Investering ISHP	2.664	10.824	11.412		7.352		6.936				7.573	929						
Investering Infra		640	200		150		50				250							
Reeds beschikbaar gesteld	-2.664	-10.074	-7.770															
Nog benodigd investeringskrediet		**1.391**	**3.842**		**7.502**		**6.986**				**7.823**	**929**						

x € 1.000

Structureel	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041
Kapitaallast ISHP			161	254	285	553	856	856	1.340	1.340	1.340	1.618	1.618	1.669	1.972	1.972	1.972	1.972
Kapitaallast Infra				19	21	35	38	38	54	54	54	57	57	57	71	71	71	71
Afboeken huidige kapitaallasten staat C			-01	-01	-01	-37	-42	-41	-41	-40	-40	-39	-37	-37	-48	-48	-40	-39
Personele inzet			60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60	60				
Reeds beschikbaar gesteld			-258	-258	-276	-604	-604	-604	-604	-604	-604	-604	-604	-604	-604	-604	-604	-604
Nog benodigd stuctureel			**-38**	**75**	**89**	**06**	**308**	**309**	**810**	**810**	**811**	**1.091**	**1.093**	**1.144**	**1.390**	**1.390**	**1.398**	**1.399**

x € 1.000

Incidenteel	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040	2041
Incidenteel afboeken huidige staat C			09			416	40								14			
Onderzoeksbudget			70															
Nog benodigd incidenteel			**79**			**416**	**40**								**14**			

9

9. Ontwikkelagenda

Niet alle thema's zijn al volledig uit te werken en noodzakelijk om in dit ISHP op te nemen. Om te borgen dat uitwerking plaatsvindt is een **ontwikkelagenda** toegevoegd aan het ISHP. Hiermee worden de nader uit te werken onderwerpen voorzien van werkafspraken en een planning.

De volgende onderwerpen zijn op de ontwikkelagenda gezet:

- **2025** Eigendomssituatie bestaande MFA's
- **2026** Actualisatie Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs, naar aanleiding van wetswijziging
- **2026** Volgen ontwikkelingen inclusie en zo mogelijk implementeren in het ISHP
- **2026** Volgen ontwikkelingen TCO-benadering en zo mogelijk implementeren in het ISHP
- **2026** Construct verhuurafspraken kinderopvang (uitwerken uniforme afspraken, modelovereenkomsten, tarievenstructuur)
- **2026** Ontwikkelen uniform projectplan voor onderwijshuisvestingsprojecten
- **2026** Nadenken over ontwikkelingen aangaande klimaat adaptieve speelpleinen en de bijdrage die deze oppervlakten kunnen bieden aan klimaatontwikkelingen
- **2026-2029** Onderzoek verduurzaming (incl. uitgangspunten duurzaamheid, circulariteit, restwaarde en afschrijvingstermijnen, budgetten, actualisatie energie labels) + in beeld brengen verduurzamingsmaatregelen en investeringen